ЯНКА
КУПАЛА

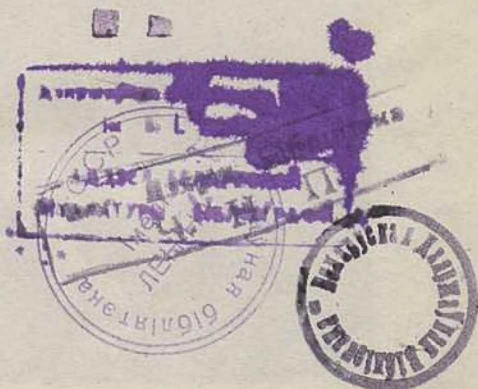
БЕЛАРУСІ ОРДЭНАНОСНАЙ

ЯНКА КУПАЛА

БЕЛАРУСІ ОРДЭНАНОСНАЙ

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ
МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА
МЕНСК — 1937

ТАБЕ, ПРАВАДЫР...

Хай смутак вачэй тваіх добрых ня расіць
Ці сонейка захад, ці сонейка ўсход..."

(З пісьма беларускага народа вялікаму Сталіну.)

Табе, правадыр, мае песні і думы
І шчырыя шчырага сэрца парывы!
Бо хто калі сніў, ды і хто калі думаў,
Што буду я вольны, што буду шчаслівы.

Бо хто калі думаў, што я жыці буду,
Як птушка, як вецер над нівай квяцістай,
І дзівам дзівіцца вялікаму цуду,
Што вокал мяне так цуднее ўрачыста.

Што ты, правадыр, нібы яснае сонца,
Мне вочы адкрыеш на землі і неба...
Свяціся-ж ты, сонца, ў мае век аконца!
Вітаю цябе я і соллю і хлебам!

Выходзяць на поле плугі,
Ўзнімаюць плугі дзірваны.
Ні пана няма, ні слугі,
Не гоняць народ бізуны.

Зярняты свабодны сявец
З сяўні сее ў пульхны загон.
Махае касою касец,
Пазбыўшы галодны прыгон.

Шасцяць у калоссі сярпы,
Сцяною дабро залягло,
Кладуцца снапы у снапы,—
Такога жніва не было.

Звініць песня ў полі, звініць,
Уторыць сярпу і касе,
Бурліцца вадзіца з крыніц,
Купаецца сонца ў расе.

Цвіце, каласіцца мой край,
Ці сонейка захад, ці ўсход.
Спявай, маё шчасце, спявай!
Спявай, беларускі народ!

* * *

Табе, правадыр, мае песні і думы
І шчырыя шчырага сэрца парывы!
Бо хто калі сніў, ды і хто калі думаў,
Што буду я вольны, што буду шчаслівы.

Зірнуць-жа на годы, на час мой мінулы,
На край, адкуль веяла цемрай, трывогай,
Дзе люд катавалі ўраздроб і агулам,
Дзе блукала крыўда ўтаптанай дарогай.

Туман засціла́ў людзям душы і вочы,
З туманаў тарчэлі гарбатыя плечы.
І думаў—канца не дазнаць гэтай ночы,
І думаў—не зведаць шляхоў чалавечых.

Ты мудры прышоў, правадыр:
Апалі туманы, імгла,
Па свеце і ўдоўжкі і ўшыр
Шчаслівая слава пайшла.

З туманаў, з імглы, з цемнаты
Паўстала краіна мая.

А быў-жа туман той густы,
Была-ж доля—злая змяя!

Паўстала радзіма. Замок
Няволі зламала навек,
Надзела з пралесак вянок
І слёзы сагнала з павек.

Глядзіш—для яе, маладой,
Ткуць кросны, атласы, шаўкі,
Паважнаю ходзіць хадой,
Шуршаць залатыя пяскі.

Цвіце, каласіцца мой край.
Ці сонейка захад, ці ўсход,
Спявай, маё шчасце, спявай!
Спявай, беларускі народ!

* * *

Табе, правадыр, мае песні і думы
І шчырыя шчырага сэрца парывы!
Бо хто калі сніў, ды і хто калі думаў,
Што буду я вольны, што буду шчаслівы.

Што гэткае ўстане жыццё прада мною—
Маё і маёй раскаванай радзімы,
Што справы тваіх дум адна за адною
Так зменяць удала мне вёснамі зімы!

Глядзяць мае вочы і вокала бачаць,
Як дзіва за дзівам ідзе ў нашы хаты,
І слухаюць вушы гул песень юначых,
І цешыцца сэрца з вялікага свята.

Іскрыцца пад молатам сталь,
А молат не біў так калісь.
А гордыя сокалы ўдаль!..
А гордыя сокалы ўвысь!..

Па моры плывуць караблі,
Плывуць паміж рыфаў і скал.
А рэчкі іначай ляглі,
А лёг за каналам канал.

Дзе вечная пустка была,
Там горад паўстаў і расце,
А стужкай чыгунка лягла,
Дзе ўчора стаяў лес яшчэ.

Агні, аганькі дзе зірнеш,—
Не страшны канавы і вір...
То свецяць, не знаючы меж,
Паходні твае, правадыр.

Цвіці-ж, каласуйся, мой край,
Ці сонейка захад, ці ўсход!
Аб Сталіне песні спявай,
Спявай, беларускі народ!

* * *

Табе, правадыр, мае песні і думы
І шчырыя шчырага сэрца парывы!
Бо хто калі сніў, ды і хто калі думаў,
Што буду я вольны, што буду шчаслівы.

Тваіх, правадыр мой, законаў асновы,
Тваёй Канстытуцыі мудрыя сказы,
Змятуць асляпленне, пакрышаць аковы,
Аковы, дзе йшчэ звоняць трупнай заразай.

Ісці ўперад будуць вякі, пакаленні,
Законы-ж твае, нібы светыч нязгаслы,
Шляхі асвятляць будуць светлым імкненням,
Знішчаць рабаўласніцтва трухлыя праслы.

Шчаслівы набліжыцца век,
І над чалавекам ужо
Не будзе стаяць чалавек
Гадзюкаю, п'яўкай, смаўжом.

Не стане тых меж і граніц,
Што дзеляць народы сабой,
Заціхнуць гарматы байніц,
Не ўгнояцца нівы крывёй.

Не будзе, не будзе тады
Вайны, калатні між людзей;
Дзяўчына, юнак малады
Не зложаць без часу касцей.

На шчасце, на радасці ўзлёт
Збуцвелы разваліцца тын,
Адчыняцца дзверы варот
Да працы, да веды вышынь.

Цвіці-ж, каласуйся, мой край,
Ці сонейка захад, ці ўсход!
Аб Сталіне песні спявай,
Спявай, беларускі народ!

* * *

Табе, правадыр, мае песні і думы,
І шчырыя шчырага сэрца парывы!
Бо хто калі сніў, ды і хто калі думаў,
Што буду я вольны, што буду шчаслівы...

Што яваю станецца сон міліёнаў,
Цудоўныя казкі ў жыццё ператворыш,
Абсееш пасевам жывучым загоны
І сцежкі намеціш да сонца і зораў.

На небе—шлях млечны, на небе—вясёлкі.
На гонях красуе пшаніца і жыта...
Бягуць, не спыняюцца думкі-саколкі
К табе, правадыр мой, у сонцы спавіты!

На сход, незвычайны свой сход,
Да новых нявіданых дзён
Ідзе наш совецкі народ
З далёкіх і блізкіх старон.

Ідзе, ўвекавечыць ідзе
І долю і праўду сваю,
Каб воля жыла ў грамадзе
І цешыла вольных сям'ю.

Засядзе народ у Крэмлі
Кліч кінуць на цэлы бел-свет
Пацвердзіць для роднай зямлі
Свой сталінскі бечны завет.

Кліч пойдзе аб сходзе да хат,
За тыя капцы, рубяжы,
Дзе путы валочыць мой брат,
Дзе значаць дарогу крыжы.

Цвіці-ж, каласуйся, мой край,
Ці сонейка захад, ці ўсход!
Аб Сталіне песні спявай,
Спявай, беларускі народ!

20/XI-36 г.

БЕЛАРУСІ ОРДЭНАНОСНАЙ

Да гадавіны вызвалення ад белапалякаў і дня ўручэння ордэна Леніна

I

Чым ты была, Беларусь мая родная,
Хіба-ж не бачылі нашыя вочы!
Вечна абдзёртая, вечна галодная,
Сонца не ведала, а толькі ночы...
Людзі твае, ў беднаце гадаваныя,
З торбай жабрацкаю век дажывалі...
Злосна стагналі вятры над курганамі,
Хмары насіліся чорнаю хваляй.
Цар, цараняты нагайкамі няньчылі,
Пан і паняты паслі бізунамі,
Турмамі песцілі, петлямі лашчылі,
Розгамі секлі, цямрылі багамі.
Цар, генералы і панства вяльможнае
З гікам і свістам спраўлялі банкеты...
Вёску абдзёртую думкі трывожылі,
Блукаўся старац разуты, раздзеты.
Годы ішлі, ўслед ішло гора-злыбеда,
А прад вачамі заклятыя далі...
Ой, хто крутыя шляхі гора выведаў,
Песні чаму ўсё аб горы складалі.

. . . .

Грозна завылі гарматы хаўтурскія,
Цёплая кроў арасіла прасторы:
Горы Карпацкія, багны Мазурскія,
Роднай краіны даліны і горы.
Скрэжат і смерць. А там... бежанцы, бежанцы...
Густа пайшлі за магілай магіла.
Хоць-бы ўжо ў царскае горла ўрэзацца,
Хоць-бы кроў з панскіх выпусціць жылаў!
Так аблілося крывёй поле роднае,
Так балявалі чужацкія госці.
Вецер заводзіў малітву жалобную,
Чорны груган збіраў белыя косці.
Але змяніла навалу германскую
Подлае панства ад польскай кароны,—
Скрыпнулі вісельні, путы забразгалі,
Кроў палілася... Пажары, пагромы.
Зноў пацяклі слёзы горкія ўдовіны,
Дзеці-сіроткі бацькоў не знаходзяць...
Гэй, паны-шляхта! народ вамі скованы,
Ён вам адпомсціцца жудка ў прыгодзе.

II

І сягоння помняць, помняць, не забудуць
Людзі Беларусі, пазбыўшыся панства,
Як іх катавалі, як чакалі цуду,
Як прышло з Усходу вызваленне з рабства.
Людзі Беларусі помніць будуць добра
Аб гадах няволі, аб нядолі горкай,
Як мінула ліха, як не гнуцца горбам,
Як жыць стала лёгка пад чырвонай зоркай.
На поле выходзяць вольнаю дружынай,
Сеюць чыстым зернем, нішчаць пустазелле,
Дзірваны ўзнімаюць, заводзяць машыны,
Дзе глянь, сады садзяць... Зацвітай, прыселле!
Зелянее жыта, жыта і пшаніца,

А так буйна, буйна, як даўней ніколі.
Вось, дык будзе радасць у ясных святліцах,
Калі грамадою збяруць дабро з поля.
Калгасныя смела засяюць загоны,
Не баяцца зграі панскай недабітай,
Бо вартуюць межаў Арміі Чырвонай
Жалезныя роты, гартаваны ў бітвах.
А калі што прыдзе, возьмуць стрэльбы самі,
Як адзін паўстануць на ворагаў дзікіх,
І вызваляць брацьцяў, што яшчэ кайданамі
Звоняць у нявол у муках вялікіх.

III

Шум і гоман у сталіцы,
Сцяг ля сцяга ўецца,
Як на градах мак чырвоны,
Ажно сэрца б'ецца.
Сэрца б'ецца і пытае:
А што за навіна?
— Вызваленн ад палякаў
Сёння гадавіна!
А сталіца—дзіву дайся!—
Паўстала з руінаў,—
Менск—сталіца, гордасць наша,
Слава ўсёй краіны.
Дзе дымелі папялішчы—
Сляды панскай ўлады,
Гмах ля гмаха вырас новы,
Чыстата, парадак.
Дзе крывавы баль спраўляла
Хэўра інтэрвентаў,
Ходзяць з песняй пераможнай
Тысячы студэнтаў.
Дзе была вакол пустэч
Як тая магіла,

Ўсталі фабрыкі, заводы—
Рэспублікі сіла.
А народ там геraічны,
Наш народ рабочы,
Рукі моцны, бы са сталі,
Арліныя вочы.
Беларусь мая радзіма,
Як-жа расцвіла ты
За час гэты, за кароткі,
Як выгнала катаў!
Не злічыць тваіх здабыткаў
І не змерыць меркай...
Чалавек твой на свабодзе
Стаўся чалавекам.
Каласіся-ж, расцвітайся
Краскаю чырвонай
У Саюзе у Совецкім
У законе роўным!
Знай, сягоння дзень твой важны
Важнай нагароды;
Святкуй весела, шчасліва
Ў полі і ў заводах!
У вадзіцы у крынічнай
Чысценька памыйся,
Прыбярыся ў кветкі-краскі,
Сонцам атуліся.
За ўсё тое, што стварылі
Шчыра твае людзі,
Ордэн Леніна сягоння
Твае ўквеціць грудзі.
Рана, позна—гэта ведай,
Ці сонца, ці зоры,—
Мудры Сталін падзяляе
Тваё шчасце й гора.

Ляўкі. Аршаншчына.
Чэрвень 1935 г.

НАСТАНЕ ТАКАЯ ЧАСІНА

Я веру—настане
    такая часіна
І руняй совецкай
    укведяцца гоні,

Дзе Віслы, дзе Сены,
    дзе Темзы даліны,
Дзе праца людская
    сягоння ў прыгоне.

Развеюцца ў попел
    кароны і троны,
Штэрлінгі і франкі,
    дукаты, далары;

Мікадаў, пралатаў,
    банкіраў, баронаў
Захлынуць паўстанняў
    народных пажары.

Рабочых грамады
    ў свае возьмуць рукі
Заводы і фабрыкі,
    шахты і домны,

Збудуюць палацы
сабе і для ўнукаў,
Дзе радасць і сонца
загосцяць векпомна.

Калгасны стальны плуг
засыпле навекі
Ў баразны-магілы
паноў-феадалаў,

Каб сейбіт старанны
не гнуўся пад здзекам,
Каб сочная ніва
буйней красавала.

Хрыстоў, магаметаў,
егаваў і будаў,
Бажніцы, капліцы
ўсіх вераў і нацый,

Як смецце на свеце,
як тухлыя груды,
Змяце дыктатура
раскованай працы.

А белыя, жоўтыя,
чорныя расы
Да мовы супольнай
прачысцяць дарогу...

Сунімуцца бітвы,
загубяцца класы.
Граніцы, заставы
парве перамога.

Н'ю-Йоркі, Парыжы
    і Вільні, Берліны,
Шанхаі, Варшавы,
    Жэневы, Такіі

Аздобяцца ў сцягі
    чырвонасці дзіўнай,
Што ў нас зіхацяцца—
    у сцягі такія.

Пад ленінскім сцягам
    пролетарыята
Паўстане рваць путы—
    хто долі не ведаў,—

Хто сохне без хлеба,
    хто гіне без хаты,
Хто корміць сваім
    мазалём дармаедаў.

Ад мораў паўночных
    да мораў паўдзённых
Уздымецца песня
    свабодна і думна:

Хай праца пануе
    на вольных загонах.
Хай зоры іскрацца
    сусветнай комуны.

Я веру—настане
    такая часіна
І руняй совецкай
    уквецяцца гоні,

Дзе Віслы, дзе Сены,
    дзе Темзы даліны,
Дзе праца людская
    сягоння ў прыгоне.

Менск, сакавік 1932 г.

МАЁ МНЕ СОНЦА ПРАВАДЫР...

Маё мне сонца правадыр,
Мне сцежкі знача безупынна,
За ім ляцеў-бы на Памір
І на Эльбрус і на Хібіны.

За ім, не знаючы нуды,
Каналам плыў-бы Беламорскім,
Ляцеў-бы вызнаць гарады—
Магнітагорскі й Крэматорскі.

За ім ляцеў-бы я ў прастор,
Туды—увысь, у стратасферу,
Пабыць гасцём у ясных зор,
Жыццё планетнае праверыць.

За ім—за сонейкам мой шлях,
Куды яно з сваею ласкай,
Ляцець, плысці, як той жар-птах,
На полюсах рабіць папаску.

Зямлю і неба ўдоўж і ўшыр
Так кожнай зведаваць хвілінай...
Маё мне сонца правадыр,
Мне сцежкі знача безупынна.

Ляўкі. Аршаншчына.
Чэрвень. 1935.

НАШАЙ КАНСТЫТУЦЫІ

Мудрыя законы
Краіны Саветаў
Пісаны рукою
Рабочай, мазольнай ...

Нашай Канстытуцыі
Слаўныя заветы
Не памруць, жыць будуць
праўдай векапомнай.

Гэтыя законы
Зззяюць агняцветам.
Сонечна лунаюць
Зоркаю цудоўнай.

І над зарубежным
Канаючым светам,
Дзе йшчэ люд працоўны
Сёння паднявольны.

Братняй дапамогай
Роўная між роўных
БССР красуе,
Нібы жыта летам;

Скінуўшы лад царскі
  І панскія прыгоны,
Сабой ганарыцца,
  Як ніколі гэтак.

Увесь народ совецкі
  Шуміць роем ройным
На нівах совецкіх
  Квецістых, распетых...

Будуць віхры, буры,
  А жыць будуць вольна
Нашай Канстытуцыі
  Слаўныя заветы.

Менск. 1934 г.

ПЕСНЯ БУДАЎНІЦТВУ

Прыдзе новы—а мудры—гісторык,
А ён прыдзе—ужо ён ідзе—
І сказ дзіўны, праўдзівы ад зорак
І да зорак аб нашых прасторах,
Аб падзеях, людзях павядзе.

Ён раскажа, як з творчым імкненнем
Для народаў закон выдавала
Большэвіцкая праўда, сумленне,
Каб жыццё ўжо было без цярпенняў
І мінула праклящцяў навала.

Як знішчаліся цвёрдай рукою
Пролетараў варожыя класы,
Як на фронтах ішоў бой за боем,
Як зброд ворагаў здаўся, не ўстояў
У тыя грозныя бурныя часы.

Як ішла рэканструкцыя смела
Па заводах, на полі, па думках,
Перашкоды знішчаючы ўмела,
Хоць варожы табун адзічэлы
Ей імшу пахавальную крумкаў.

Як мінулым спаганена праца
Ад батрацкай прыгоннай сярмягі,
Сабе ўзносячы ў сонцах палацы,
Стала горда навек называцца
Справай гонару, славы, адвагі.

Маладому свайму пакаленню
Ён апіша з палётам арліным,
Як бліскотна з бетону, з камення,
З цэглы, з сталі, жалеза ў праменнях
Тут за гмахам рос гмах на руінах.

Як узняўшыся слаўна ў вышыні,
Соцспаборніцтва, ўдарніцтва ўдала
Здабывала багацце краіне,
Гарады будавала ў пустынях
І пустынную ноч асвятляла.

Як за трактарам трактар выходзіў
На сялянскія стужкі-палоскі,
Каб у дружным, як войска, паходзе
Нішчыць межы, машыны заводзіць,
Будзіць спячыя сёлы і вёскі.

Як яна, большэвіцкая партыя,
Каб да тла зруйнаваць стары свет,
Барацьбою зацятай, упартай,
Сваю ставячы голаў на карту,
Дасягла недасяглых пабед.

Прыдзе новы—а мудры—гісторык,
А ён прыдзе—ужо ён ідзе—
І сказ дзіўны, праўдзівы ад зорак
І да зорак аб нашых прасторах,
Аб падзеях, людзях павядзе.

Менск. 22/XI-31 г.

З'ЕЗДУ СОВЕТАЎ

Знатныя людзі
Совецкай зямлі
З добраю весткай
На з'езд свой прышлі.

Кожны свой рапарт
Даложа на сходзе,
Што ў пяцілетку
Зрабілі стагоддзе.

Намі збудован
Магнітабуд,
Шлях Беламорскі—
Тэхнікі цуд.

Мы запынілі
Парогі Дняпра,
Сваёй радзіме
Прыдбалі дабра.

Буйна рунеюць
Нашы калгасы,
Славай краіны,
Гонарам, красай.

Трактары нашы
Рэжуць барозны,
Сохаў-крывуляў
Мінуўся стогн слёзны.

Кожны дзень лепей
Сягоння ідзе,
Думкі прапалі
Аб горкай бядзе.

Армія наша
Грознай станіцай
Збройна вартуе
Межаў-граніцаў.

Здраднікаў подлых
Нішчым мы ўшчэнт,
Нам, пераможцам,
Дзівуецца свет.

Песню прынеслі
Сваю песняры
Вам, зямлі вольнай
Гаспадары.

Партыя-ж наша
І мудры наш Сталін
Да перамог
Шляхі паказалі.

Менск, студзень 1935 г.

ПАРТЫЗАНЫ

Як ішлі ў лясы партызаны
На заклятага ворага пана,—
Расступаліся долы і горы,
Шляхі значылі сонца і зоры.

Як табун разграмілі варожы
Партызаны ў сваім падарожжы,—
Задымелі агні на начлезе,
Зашумеў кучаравы бярэзнік.

Як-жа свой партызан адзін здрадзіў
І навёў ліхадзеяў к засадзе,—
Пайшоў гул па зялёных імшарах,
Паплылі небам чорныя хмары.

... А на вогнішча попелу горсці,
А ў тым попеле чорныя косці...
Выюць ночкай ваўкі на палянцы,
Касцякі даядаючы здрайцы.

Як прышла перамога над панам,—
Ішлі з песняй з лясоў партызаны,—
Расступаліся долы і горы,
Шляхі значылі сонца і зоры.

Ляўкі. Аршаншчына.
Чэрвень. 1935 г.

ЗАШУМІЦЬ, ЗАГУДЗІЦЬ...

Зашуміць, загудзіць,
Завіруха,
Толькі думай, толькі ведай,
Толькі слухай.

Мы будуем, мы пускаем
Фабрыкі, заводы,
Поле трактар засявае,
Садзім агароды.

Да нас госці ў госці едуць
З усёй кулі земскай,
І ўсе бачаць, што жывецца
Нам зусім някепска.

Мы будуем, з будаўніцтва
Робім сабе свята...
А там толькі, у Польшчы толькі,
Ўсё купляюць катаў.

А здаецца-ж кат на кату
Ясне-паны селі
І катуюць ад нядзелі
Да новай нядзелі.

Над аграбленай краінай
 Звісла чорна хмара,
А паны ўсе разважаюць
 Аб дыме пажараў.

Пойдуць, пойдуць незадоўга
 Вашыя палацы,
Ды з такім пажарам-дымам,
 Толькі дзіvавацца.

Ні жандары, ні салдаты
 Вашыя не ўстояць,
Як працоўныя грамады
 Зрухнуцца да бою.

Банкетуй сабе, Варшава,
 Банкетуй крывава,
Хай ліецца акавіта
 З крывёю на славу.

Бельведэр дачэсны доўга
 Панаваць не будзе,—
У папѐлішча абернуць
 Паўстаўшыя людзі.

Зашуміць, загудзіць
 Завіруха,
Толькі думай, толькі ведай,
 Толькі слухай.

Менск. 22/XI-32 г.

А Ў ВІСЛЕ ПЛАВАЕ ТАПЕЛЕЦ

Балюе панская Варшава,
Бы дзень скanання хмелем хмеліць...
А Вісла пеніцца крывава,
А ў Вісле плавае тапелец.

Шасцяць мундзіры, аксаміты,
Агнямі зыркаюць палацы,
Крывёй работніцкай заліты
Завулкі, вуліцы і плацы.

*

Балюе панская Варшава
Ксяндзы частуюць сакрамэнтам;
Парадак дня сягоння—справа
Пра аб'яднанне інтэрвентаў.

Папы з маркізамі Парыжу,
З баярствам Бухарэсту ў хэўры,
Як СССР распяць на крыжу
Плануюць планы і манеўры.

*

Балюе панская Варшава,
А для гуманнасці, прагрэсу
Ідзе аблава за аблавай
На ўсходніх „вольных“ польскіх Крэсах.

Абрабаваных да кашулі
Там беларуса і ўкраінца
Вядуць закованых патрулі
Па акрываўленым гасцінцы.

*

Балюе панская Варшава...
Жандарскі конь б'е капытамі,
Пад капытамі жудкай явай—
Людскія голавы пластамі.

Людскім жыццём набіты турмы,
Бунтуе ў турмах роспач мсціва...
А ў Бэльведэры выюць гурмам:
„Нех жые польска дэфензыва“.

Балюе панская Варшава,
Бы дзень скананння хмелем хмеліць...
А Вісла пеніцца крывава,
А ў Вісле плавае тапелец.

Менск. 10/IV-31 г.

АДЗІНАЦЦАЦЬ МЕСЯЦАЎ

(Да гадавіны вызвалення БССР ад белапалякаў)

Адзінаццаць месяцаў
Кроў цурком цякла;
Рабавала панства
Беларусь да тла.

Генерал Шэптыцкі—
Аўстрыяцкай школы—
Мечам і пажарам
Баль спраўляў вясёлы.

Адзінаццаць месяцаў
Вісельні скрыпелі:
„Няхай жые Польска!“
Паны-каты пелі.

Гарады, мястэчкі
Танулі ў пагромах,—
Не было збаўлення
Малому, старому.

Адзінаццаць месяцаў
БССР стагнала
Пад ботам пілсудчыны,
Але не сканала.

Засявае поле,
Будуе святліцы,
Люд працоўны вольны,
Шчыра весяліцца.

Генерал Шэптыцкі
Праклінаный славы,
Ужо не справіш болей
Свой банкет крывавы,—

На край беларускі
Не ўскладзеш кайданаў:
Штых стальны совецкі
Моцна гартаваны.

11/VII-32 г.

СТАРЫЯ АКОПЫ

Удоўж Дняпра ляглі яны—акопы,
Заросшыя травой акопы, бліндажы,
Дзе як-бы йшчэ смярдзіць людскою ропай,
Мінулых бітваў успываюць міражы.

За рабаўласнікаў, за патрыярхаў,
За царадворцаў, за банкіраў, за цароў
Лілася кроў людзей, скаваных жахам,
Пад музыку гармат, званоў лілася кроў.

Закрыеш вочы і, здаецца, вочы
Перад сабою бачаць трупы-касцякі,
Здаецца, вушы чуюць, як скрыгочуць
Прадсмертным скрогатам ваякі, ланцугі.

Ой вы, мае акопы з бліндажамі!
Агідна робіцца на сэрцы і душы,
Што там—за пагранічнымі слупамі—
За войнаў будучых п'юць подла барышы.

Што там яны—Сапегі, Радзівілы,
Разгром забыўшы ля дняпровых вод,
Свае ў Расіі свежыя магілы,—
Крычаць віваты за паход на Ўсход!

Што Гітлеры і Герынгі з Берліна,
Культуру нішчучы, што кінулі вякі,
І ў божышча узвёўшы гільятыну,
На край совецкі точаць шаблі і штыхі.

. . . .

Плыве Дняпро, плыты плывуць памалу...
— Спакойна спіце вы, акопы, бліндажы:
На іхніх землях з іхніх генералаў
Знімаць пагоны будзем, шаблі і крыжы.

Ляўкі, Аршаншчына.
Чэрвень 1935 г.

СЫНЫ

Сыноў бацька сваіх кліча
На параду ў хату,
А ўрачыста як-бы кліча
На якое свята.

І з павагаю пытае
Кожнага з асобку,
Кім з іх кожны быці хоча,
Якім жыць заробкам.

*

— Бо сыны мае,—так кажа,—
Жывіцё ў краіне,
Чалавечая дзе праца
На марна не гіне.

І сыны адказ трымалі
Перад бацькам родным,
А стараўся з іх быць кожны
Свайго бацькі годным.

*

Першы кажа:—Землі буду
Трактарам варочаць,
Каб рунелі, зелянелі,
Аж яснелі вочы.

Каб раслі ў рост чалавека
 Жыта і пшаніца,
Каб аж госці к нам з-за свету
Ехалі дзівіцца.

*

Другі кажа:—На заводзе
 Быць хачу даўно я,
Дзе чыгун ракою льецца,
 Дзе звініць сталь звонам.

Будаваць буду дзень цэлы
 Домны і мартэны,
Медзь і вугаль браць у дзела
 Ад шахтаў падземных.

*

— Плаваць я пайду на мора,—
 Сказаў гэтак трэці,—
Дзе „Чэлюскін“ горда плаваў,
 Дзе пурга, дзе вецер.

Ад халодных да гарачых
 Мораў рэйс мой будзе,
Параход мой будзе грозна
 Рэзаць хваляў грудзі.

*

Сын чацверты:—Хочу лётаць
 Птушкаю крылатай,
Мераць неба ў самалёце
 Над тваёю хатай.

Арлянём сябе ў сне бачу,
Не знаю спакою...
Хачу быць я, мой ты бацька,
Лётчыкам-героем!

*

— Байцом буду я чырвоным,—
Пяты кажа гэтак,—
Сцерагчы граніцы-межы
Краіны Советаў.

Каб наш вораг пры нападзе
Сустрэнуў магілу.
Байцом буду, каб з мяне быў
Рад сам Варашылаў.

*

А сын шосты:—Складаць песні
Буду колькі змогі.
Пра вялікія падзеі
Сталінскай эпохі.

Як працуем, як знішчаем
Здрадныя напасці,
Як будуем, як ствараем
Казачнае шчасце.

*

Так сыны адказ трымалі
З гонарам юначым,
Свае выказаці думкі
Не ўмелі іначай.

Большэвік быў іхні бацька,
Пролетарый родам,
Зведаў сушы, зведаў моры,
Бітвы і паходы.

Ляўкі. Аршаншчына.
Чэрвень. 1935 г.

ВЫПРАЎЛЯЛА МАЦІ СЫНА

Выпраўляла маці сына
З калгаснае хаты
Не на службу у чужыну,
Не к дзяўчыне ў сваты.

Выпраўляла і казала:
— Мой сыночак мілы,
Ужо маеш ты нямала
Розуму і сілы.

Пойдзеш ты у свет і людзі
Хадою адважнай,
Прад табою слацца будзе
Край наш неабсяжны.

Не зазнаеш крутых сцежак—
Сыты і адзеты—
Вартаваць ты будзеш межы
Краіны Советаў.

Не зазнаеш тамка гора,
Будуць паважаці,
Дагледаць цябе не горай,
Як родная маці.

Не ў салдатах быць пад царам,
Пад кнутом жандарскім,—
Служыць будзеш ты Советам,
Справе пролетарскай.

Выпраўляла маці сына
З калгасных загонаў,
Каб служыў той верна, ўчынна
Арміі Чырвонай.

Менск, 1934 г.

ПАД ЧЫРВОНАЙ ЗОРКАЮ

Пад чырвонай зоркаю
Армія Чырвоная
Прайшла долы, горы
І лясы зялёныя,

Калі крывапійцы,
Генералы царскія,
Аднавіць хацелі
Парадкі жандарскія.

*

Пад чырвонай зоркаю
Ад рукі зладзейскае
Кроў лілася светлая
Чырвонаармейская.

Гуляла, шалела
Подла інтэрвенцыя,
Француз, англічанін
Путы ўскласці меціўся.

*

Пад чырвонай зоркаю
Устаў народ працоўны
І прагнаў за моры
Бандытаў каронных.

Былі бітвы, бойкі
За свабоду працы,
І сцяг перамогі
Узняўся красавацца.

Пад чырвонай зоркаю
Армія Чырвоная
Пройдзе долы, горы
І лясы зялёныя,

Калі рабскі захад
Руку ўзняць захоча
На край большэвіцкі,
На ўладу рабочых.

*

Інтэрвенцкім бандам
Не гуляці болей
Па совецкім буйным
Нязмераным полі.

Пакрыецца славай
Наша пагранічча,
Калі к абароне
Партыя пакліча.

Пад чырвонай зоркаю
Армія Чырвоная
Пройдзе долы, горы
І лясы зялёныя.

11/VII-32 г.

ЯК У ГОСЦІ СЫН ПРЫЕХАЎ...

Як у госці сын прыехаў—
А да маці, а не з блізка,—
Яе шчасце, яе ўцеха,
Ад пялёнак, ад калыскі,—

Запрашала у святліцу,
За дубовы стол саджала...
Слёзы капалі расіцай,
Што сынок такі удалы.

Частавала белым сырам,
Хлебам сітным, мёдам пчолім,
Заклікала шчыра-шчыра
Не чурацца хлебам-соляй.

І цікавілася маці—
Сэрца матчына, вядома,—
Як на службе там дзіцяці,
Ці там лепей, ці мо' дома?

А суседкі каля вокнаў,
Як-бы ўбачылі праяву:
— Які чысты, які стройны,
Які з твару малажавы!

— Дома добра, там не горай,
Там не горай, а мо' й лепей,—
Сын разважліва гавора,
Сэрца смуткам не зачэпе.

— Ты адно падумай добра,—
Служу ў Арміі Чырвонай,
Служу ў конніцы харобрай,
Дзе начальнік сам Будзённы.

Я таксама камандзірам,
Хоць служу другое лета,
Глянь, адзнака на мундзіры,
За заслугі-ж усё гэта.

А парадак там у войску,
Кожна ўлічана хвіліна.
Ой, далёка нашым вёскам
Да такое дысцыпліны!

І ні суму, ні дакукі,
Час імчыцца, нібы хвалі,
Пасцігаем і навукі—
Болей знаем, як мы зналі.

А ўжо коні, нашы коні!
Ці то суха, ці разводдзе—
Буйны вецер не дагоне,
Шлях пярун не загародзе.

Байцы-ж нашыя—героі.
Ты не знойдзеш гэткіх армій.
Што за выпраўка у строі,
Што за послух у казарме!

А суседкі каля вокнаў,
Як-бы ўбачылі праяву:
—Які чысты які стройны,
Які з твару малажавы!

— А парад як быў нядаўна,
Ты й не бачыла й не чула—
Гэткі важны, гэткі слаўны,
Колькі бляску, колькі гулу!

Во спачатку йдзе пяхота,
За ёй конніца і танкі,
На машынах едуць роты,
А там—быстрыя тачанкі.

За тачанкамі—гарматы—
Палявыя і марціры,
А пад небам—рой крылаты—
Самалётаў цэлы вырай.

Як зірнеш, дык ажно люба!
Галава аж ходам ходзіць!
Во, дзе ворагу загуба,
Калі ўздумае нам шкодзіць!

А музыкі граюць маршы
Ў нечуваным ладзе-складзе,
Граюць маршы і мне такжа,
Бо я такжа на парадзе.

А суседкі каля вокнаў,
Як-бы ўбачылі праяву:
— Які чысты, які стройны,
Які з твару малажавы!

— Ды скажу табе я мілай:
Дзень той быў у нас няштодзенны:
Сам таварыш Варашылаў
Прынімаў парад ваенны.

Невысокі сабе ростам,
Не высокі і не нізкі,
І такі вясёлы, просты,
Хоць далёкі, а так блізкі!

А свой погляд, свой юначы,
Калі кіне, бы зарніца,—
Сэрца з радасцю заскача,
Кроў адвагай забурліцца.

Адным словам, свой брат родны,
Адно хочаш, мая маці,
Быць яго дастойным, годным,
За яго жыццё аддаці.

Конь пад ім, прост, вярнігора!
А як скача, як гарцуе!
Ён вачыма лічыць зоры,
Ён вушамі вайну чуе.

Вайну чуе, броў не хмура,
Толькі бліскаюць падкоўкі,
Бо яздок на ім што бура,
З віхрам пойдзе ў перагонкі.

Нашай Арміі Чырвонай
Камандзір над камандзіры,
За ім пойдзеш, хоць сягоння
Цераз пушчы, цераз віры.

У міжбур'е з ім жыць міла,
Лёгка-ж будзе і ў паходзе.
Во, які наш Варашылаў!
Во, які наш палкаводзец!

Так у госці сын прыехаў—
А да маці, а не з блізка,—
Яе шчасце, яе ўцеха
Ад пялёнак, ад калыскі.

Нездарма вяла ў святліцу,
За дубовы стол саджала,
Слёзы капалі расіцай,
Што сынок такі удалы.

Нездарма там каля вокнаў
Цёткі гутарылі жвава:
— Які чысты, які стройны,
Які з твару малажавы!

Ляўкі. Аршаншчына.
Ліпень 1935 г.

ПЕСНЯ ТРАКТАРЫСТКІ

Трактар, мілы трактар,
Сталінец мой слаўны,
Пахавалі гора
Мы з табой нядаўна.

Пахавалі гора,
Гора ды няволю,
Як пайшлі з табою
Па шырокім полю.

Сонца нам смяецца,
Нібы строіць жарты,
Месячык святляны
Служыць нам за варту.

А вецер гуляе,
Абівае росы,
Косы расплятае,
Мае русы косы.

Трактар, мілы трактар,
Сталінец мой слаўны,
Пахавалі гора
Мы з табой нядаўна.

Мы ідзем з табою
Ў новы свет і людзі,
Новы шлях цярэбяць
Тваё, мае грудзі.

Зложым з табой казкі,
Песні з табой зложым,
Радасці і шчасця
Краіне прымножым.

З табою аб'едзем
Навакола света,
Людзі нас сустрэнуць
З вясёлым прыветам.

Песняй прывітаюць
Каля кожнай хаты,
Кветкамі абсыпяць
Нас з табой дзяўчаты.

Трактар, мілы трактар,
Сталінец мой слаўны,
Пахавалі гора
Мы з табой нядаўна.

Я цябе пакіну
На вольную волю,—
Даляцець да сонца
Мяне кліча доля.

Паляту я, трактар,
Сталінец мой слаўны,
Дзе воблакі ходзяць,
Плаваюць дзе плаўна.

Даляту да зорак,
Вольная дзяўчына,
Стуль табе, мой мілы,
Адну зорку скіну.

І пашлю ад сонца
Табе прывітанне
Аб маім вялікім
Да цябе каханні.

Трактар, мілы трактар,
Сталінец мой слаўны,
Пахавалі гора
Мы з табой нядаўна.

З табою паедзе
Стаханавец новы,
Гэткі ўдалы, стройны,
Стройны, светлабровы.

З ім ты будзеш скарбы
Здабываць з зямелькі,
А ён будзе рады,
Як той рыцар нейкі.

Аба мне ён будзе
Думкі думаць міла,
Што з табой сядзела,
Сны дзявочы сніла.

Трактар, мілы трактар,
Сталінец мой слаўны,
Пахавалі гора
Мы з табой нядаўна.

Менск. 7/VI-36 г.

ДЗВЕ ДЗЯЎЧЫНЫ

Па узгорках, па далінах,
Ветрам-віхрам несупынна
Мчыцца быстрая машына,
А ў машыне дзве дзяўчыны,
Дзве дзяўчыны, як маліны...

Сцеражыся, супрацiўнiк!
Адбівае дні гадзіннік.

Шофер з іх адна бывалы—
Ёй не страшны віры, скалы,
Долы, горы, паравалы,
Дае ход машыне ўдалай,
А ўсё далей хваляй, валам...

Сцеражыся, супрацiўнiк!
Адбівае дні гадзіннік.

Інжынер—тая другая,
Будаваць машыны знае,
Аб ёй слава па ўсім краі:
Што такая маладая,
А машыны выдумляе!..

Сцеражыся, супрацiўнiк!—
Адбівае дні гадзіннік.

У расквечаным прасторы
Дзве дзяўчыны-непакоры
Едуць полем, едуць борам,
Перад імі сушы, моры,
А над імі сонца, зоры.

Сцеражыся, супрацiўнiк!
Адбiвае днi гадзiннiк.

Ляўкі. Аршаншчына.
Жнівень. 1935 г.

АБВІЛАСЯ КРАІНА...

Абвілася краіна
　　ў кветкі,
Кліча сонца і месяц
　　У сведкі.

Ураджаі даюць буйны
　　Палеткі,
Збожжам поўныя гумны,
　　Паветкі.

Весяляцца старыя
　　І дзеткі,
Што прыбытак ад працы
　　Ў іх гэткі.

Што мінулі батрацтва
　　Наследкі,
Не ядуць болей панскіх
　　Аб'едкаў.

Абвілася краіна
　　У кветкі,
Кліча сонца і месяц
　　У сведкі.

1935 г.

АЛЕСЯ

Кукавала зязюля
У зялёным лесе,
Гадавала матуля
Дачушку Алесю.

Гаманіў бор сасновы
Ў вечары і ранкі,
Над калыскай ліповай
Пела калыханкі.

— Спі, засні, мая дзетка,
Птушкі ўжо заснулі!
Спі, засні, мая кветка,
Люлі, люлі, люлі!

— Спі, не ведай трывогі,—
Надыйдзе часінка,—
На свае устанеш ногі,
Мая ты дзяўчынка.

Будзеш кужаль ты прасці,
Будзеш ткаці кросны,
Выглядаці долі, шчасця
Ў маладыя вёсны.

Кукавала зязюля
У зялёным лесе.
Не згадала матуля,
Што выйдзе з Алесі.

Як набралася моцы
Матчына дачушка,
Паляцела да сонца
Пералётнай птушкай.

Паляцела дзяўчына
Самалётам гонкім
Над шчаслівай краінай,
Над роднай старонкай.

Адчыняе вароты
Нябесным маршрутам,
Ці як ястраб з высот
Скача з парашутам.

І да сонца праз хвілю,
А ўсё вышай, вышай!
Самалётавым крыллем
Воблакі калыша.

Стара маці днём, ночкай
Марыць ля аконца:
Ужо к прасніцы дочка
Не зляціць з-пад сонца.

Кукавала зязюля
У зялёным лесе,
Не згадала матуля,
Што выйдзе з Алесі.

Ляўкі. Аршаншчына.
Чэрвень 1935 г.

ЛЁН

Як на поле, на зямлю
Прышла раніца вясны,
Я пасеяла ў раллю
Жмені зёран ільняных.

Неба сеяла цяпло,
Цёплы дожджык церушыў,
Ў думках радасна было,
Беглі песні ад душы.

Ой, лянок, лянок мой чысты,
Валакністы, залацісты!

Як расці стаў, як падрос,
Як лісткі ўзняў дагары,—
Лён палола з ранніх рос
Да вячэрняе зары.

Сэрца ныла, бы з нуды,
Бы сама была не ўся,—
Спадабала я тады
Брыгадзіра Міхася.

Ой, лянок, лянок мой чысты,
Валакністы, залацісты!

Як адцвіў ды як надзеў
Лён галоўкі на сябе,
Быў не горш, як у людзей,
Мела шчасце я ў сяўбе.

Рваць ішла яго ў снапы,
Пела песні аб вясне,
Брыгадзір лічыў капы,
Час ад часу моргаў мне.

Ой, лянок, лянок мой чысты,
Валакністы, залацісты!

Як ішла лён абіваць,
Пад нагамі цёрся жвір,—
Нібы семя арфаваць,
За мной следам брыгадзір.

А мой пранік лясь ды лясь
Па гліняным па таку,
Падышоў бліжэй Міхась,
Мне паклаў за стан руку.

Ой, лянок, лянок мой чысты,
Валакністы, залацісты!

А як слала я лянок
На зялёным на лугу,
Дзе папаўся Міхасёк,
Цалавала набягу.

Сэрцу лёганька было,
Цэлы свет—вясёлы рай,
Хоць і восень, а святло
Так і льецца цераз край.

Ой, лянок, лянок мой чысты,
Валакністы, залацісты!

Змяла ў мяльніцы я лён,
Адтрапала лён траплом,—
Засвяціў, як цудны сон,
Лён шаўковым валакном.

Промень ясны загуляў
Па страсе і па сцяне...
Хату новую стаўляў
Брыгадзір мой для мяне.

Ой, лянок, лянок мой чысты,
Валакністы, залацісты!

Ляўкі. Аршаншчына.
Чэрвень. 1935 г.

НА НАШЫМ ПОЛІ

На нашым полі,
Полі калгасным,
Дзянькі праходзяць
Весела, ясна

Дружна працуем
Мы грамадою,
Знацца не знаем
З горам, з бядою.

Пры нашым ладзе,
Пры калектыўным,
Рукам падмогай
Служаць машыны.

Болей не знаем
Сох на загонах,—
Трактар нам цягне
Плугі, бароны.

Сонейка ўзыйдзе,
Сонейка зайдзе,
Сеем і полем
Шчыра, папраўдзе.

Сеем, збіраем
Спелае збожжа,
Сабе, краіне
Багацце множым.

934 г.

Я—КАЛГАСНІЦА...

Я—калгасніца
Маладая,
Жыву весела,
Ані дбаю.

Мае дзетачкі
Позна-рана
І накормлены
І прыбраны.

Сваю Настачку—
Дзіцё тое—
Нясу ў яслі я
Раніцою.

А Данілачка,
Важным хлопцам,
Рады бегае
На пляцоўцы.

А як выйду я—
Іхня маці—
Ды калгаснае
Жыта жаці,—

Густа сцелюцца
Ўслед снапочкі.
Пяю песенькі
Аж да ночкі.

Супакойна я
Ўжо за дзетак,
Сваіх родненькіх
Малалетак.

Я—калгасніца
Маладая,
Жыву весела,
Ані дбаю.

15/VII-34 г.

ХЛОПЧЫК І ЛЁТЧЫК

— Мой мілы таварыш, мой лётчык,
Вазьмі ты з сабою мяне!
Я—ведай—вялікі ўжо хлопчык,
І ўмею ўжо лётаць у сне.

Мне мама сягоння казала,
Што стукнула мне ўжо сем год,
Табе гэта, можа, і мала,
А мне ляцець толькі ў палёт.

Мне ўжо надакучыла дома—
У дзіцячы хадзі адно сад,
А так паглядзеў-бы, вядома,
На іншы парадак і лад.

Вазьмі-ж мяне, лётчык, хачу я
Пабыць у людзях, паглядзець,
Як месяц на небе начуе,
Як блукае ў лесе мядзведзь.

Як свецяцца ночкаю зоры,
А днём не відаць іх чаму,
Як рэчкі ў далёкія моры
Улетку плывуць і ўзіму.

На моры зірнуць хоць раз вокам,
Як ходзяць па іх караблі,
Ляцеці далёка, высока
Ды так пабываць і ў Крэмлі.

І там з-пад нябеснае далі
Грымнуць громка ўсімі грудзьмі:
— Дзень добры, таварыш наш Сталін!
Паклон з самалёта прымі!

Вось гэтак у добрым здароўі
Мы будзем ляцець і ляцець.
Вазьмі-ж мяне, лётчык, з сабою,
Не будзеш ты клопату мець!

Ляўкі. Аршаншчына.
Чэрвень 1935 г.

ДЗВЕ СЯСТРЫ

На тутэйшай зямлі
Дзве сястрыцы жылі,
Як забытыя ў лесе каліны;
Жыватворных крыніц
Не было для сястрыц,—
Яны вялі і сохлі націнай.

Як надыйдзе вясна,
Ў чыстым полі адна
Аж да восені сілы губляла,
А сцюдзёнай зімой
У хаціне курной
Кужаль прала, снавала і ткала.

А другой з года ў год
Выядаў, як той крот,
Дым фабрычны дзявочыя вочы;
А дзявочу красу,
Нібы тую расу,
Піў цагляны падвал цёмнай ночай.

Сярод гора і мук
З працы гнулася ў крук
Так адна, як ад ветру каліна,
Ды пяяла з нуды,
З непацешнай бяды:
Ах ты, доля—няволя жанчыны!

А другая ў людзей
Гадавала дзяцей,
Не зазнаўшы прасветнай часіны;
Ды таксама скрозь сон
Чуцен быў яе стон:
Ах ты, доля—няволя жанчыны!

Ой, настаў ужо час
Пашукаць іншых крас,
Як дагэтуль вы мелі, сястрыцы.
Голас ваш малады,
Адчураўшысь нуды,
Забурліць хай бунтарскай крыніцай!

Годзе кіснуць, марнець,
Песні смутныя пець,—
Ладзіць новую час гаспадарку!
Казкі новыя ў свет,
Дум палаючых цвет
Кінь, сялянка, з сястрой пролетаркай!

Менск. 1924 г.

ДЛЯ ТЫХ, ЯКІХ ЛЮБЛЮ

Палюбіў я Марусю ўсім сэрцам,
А Марысю йшчэ болей, здаецца.
А папраўдзе люблю абадвух
Аднолькава, ціхенька і ўслух.

Аб іх долі выдумываў песні
Йшчэ тады—прад вялікім прадвеснем,
І сягоння наяве і ў сне
Яны ўсюды са мною, пры мне.

Ці пабачу я комін фабрычны,
Ці пабачу палетак пшанічны,
Лятуць думкі, заводзяць гульню,
Ды ўсё з тымі, якіх я люблю.

Залатымі пяскамі пад ножкі
Пасыпаў-бы ім сцежкі-дарожкі,
Падсцілаў-бы ім сонца святло,
Каб да вечнага шчасця вяло.

Так люблю ад усходу да ўсходу
Чорнавоку Марусю з заводу,
З лілій-кветак ёй віў-бы вянок,
Прыбіраў-бы ў атласы і шоўк!

Так люблю за дзявочыя красы
Сінявоку Марусю з калгасу,
З лілій-кветак ёй віў-бы вянок,
Прыбіраў-бы ў атласы і шоўк!

Кіславодск, лістапад 1934 г.

ДАРОГІ

Дарогі вы шасейныя,
Шчаслівыя дарогі,
Істужкамі пасламіся
На нашыя разлогі.

Праз поле ўраджайнае,
Тарфяныя балоты,
Праз пушчы векавечныя
Ляглі вы пазалотай.

Ніколі вы не дрэмлеце,
Ад ранка і да ранка,
Па вас машына коціцца
І конная фурманка.

І пешаходам весела—
Малодшы ён, ці старшы,
Байцы Чырвонай арміі
Ідуць паходным маршам.

Грузавікі з таварамі
Бягуць на ўсе староны,
З лістамі віншавальнымі
Шнуруюць паштальёны.

Злучылі з гулкім горадам
Спакойныя разлогі,
Дарогі вы шасейныя,
Шчаслівыя дарогі.

З бяспуцця непраходнага
З калдобін-катлавінаў
Ты выйшла, ордэнаносная,
На роўны шлях, краіна.

Ляўкі, Аршаншчына.
Чэрвень 1935 г.

НОВАЯ ВОСЕНЬ

Па новаму восень палеткі
Абходзіць, глядзіць гаспадаркі...
Пайшлі аддыхаць пад паветкі,
Згуляўшы дажынкі, жнівяркі,

Закаўкалі каўкі на ўзвышшы,
Затрэсліся лісці ў гушчарні...
Цапы на сяле заглушыўшы,
Бушуе камбайн-малатарня.

Даўжэй цень кладзецца ад хатаў,
Цяжаюцца пульхна папары...
Адборныя жыта зярняты
Саджае сяўнік у гектары.

Віхор па кустах, па галінах
З усходу пагульвае свежы...
Дабром папаўняе спажыўным
Сячкарня сілосныя вежы.

У вырай сабраліся гусі,
І жораў азваўся пад небам...
Плывуць па шляхах Беларусі
Абозы чырвоныя з хлебам.

Асенняе сонца спакойна
Ў прасторах нямых пахаджае...
Гуляе пад сцягам чырвоным
Калгаснае свята ўраджаю.

Менск. 1950 г.

ГОСЦІ

Ка мне у госці з прывітаннем шчырым
І з песнямі калгаснікі прышлі.
Сам старшыня прышоў і брыгадзіры,
Настаўніца, даяркі й пастухі.

А з падарункамі прышлі у госці
Зямлі абноўленай гаспадары:
Пірог пшанічны, кветкі, лёну горсці,
На стол паклалі й мёду пляйстары.

І селі мы з павагай дзіўнай нейкай
За стол, дзе быў пірог і лён і мёд...
За хатай залівайся салавейка.
Гудзеў над хатай гулкі самалёт.

Такога гонару не меў ніколі,
Як я на гэтае зямлі жыву,
Каб так віталі мяне хлебам-соляй
І то не ў сне якім, а наяву.

Памалу гутарку мы распачалі,
А шмат аб чым пагутарыць было:
І пра сягонешнія ў сонцы далі,
І як даўней жыло-было сяло.

Пра нашы гаварылі зімы, вёсны,
Пра добры ураджай і працадні...
За вокнамі шумелі згодна сосны,
Начлежнікі разводзілі агні.

...Здаём належнае сваёй дзяржаве,
Дарогі ладзім, лес на сплаў вязём.
Жывём заможнікамі ў самай справе,
Як трэслі, не трасём рыззём.

— Загаціць,—кажуць далей,—трэба рэчку,
Каб возера было, каб быў і млын,
Каб і ў хлявы каровам і авечкам
Сама вада пайшла ўгару з нізін.

І кажуць:—школа ў нас чатырохлетка,
Дзесяцілеткай трэба каб была,
Каб нашым здольным працавітым дзеткам
Далей вучыцца сцежка пралягла.

Ды шмат аб чым яшчэ мы гаманілі,
А больш за ўсё аб дасягненнях тых...
Спрасоння певень недзе хлопнуў крыллем,
На неба ўсходзіў месяц залаты.

Зайграў музыка; хлопцы і дзяўчаты
Пад музыку пусціліся скакаць...
Дрыжэлі сцены новай звонкай хаты.
Было нам весела, што і казаць!

І госці вышлі. Ціша наступіла.
Тут адна думка ўзбегла мне на яў:
Калгаснікам адвагі нехапіла
Прасіць, каб песню аб калгасе склаў.

Ляўкі. Аршаншчына.
Чэрвень 1935 г.

ВЕЧАРЫНКА

Вечарынка у калгасе,
У „Чырвоным Аратаю“,—
Прышлі Сцёпкі, Пецькі, Васі,
Прышлі Зосі, Стасі, Касі,
І гармонік грае, грае.

Прышлі з поля, з гаспадаркі,
Клуб напоўніўшы да краю,
Брыгадзіры і даяркі,
Брыгадзіркі і свінаркі,
А гармонік грае, грае.

Ходам ходзяць гаспадыні—
Маладая і старая,—
Зіна шэпча штось Мальвіне,
А Мальвіна шэпча Зіне,
А гармонік грае, грае.

Захапіўшы ў першай пары
Янка Маньку, Юрка Раю,
Даюць дыхту, даюць жару,
„Сербіянку“, „Польку“, шпараць,
А гармонік грае, грае.

За сталом ідзе бяседа
Аб жыцці, аб ураджаі,
П'е суседка да суседа,
Хто не снедаў, тут даснедаў,
А гармонік грае, грае.

Ночка сходзіць, сонца ўсходзіць,
І дамоў было-б пара ім,
А скакаць яшчэ не годзе,
Яшчэ танец на расходзе,
А гармонік грае, грае.

Во й начлежнікі з начлегу,
Як-бы хто ім там нараіў,
Закаціліся з разбегу
І пайшлі у скок шарэгай,
А гармонік грае, грае.

Весяліся, ганарыся,
Мой „Чырвоны Аратаю!“
Скварка плавае у місе,
У шаўку скача Марыся,
І гармонік грае, грае.

Ляўкі. Аршаншчына.
Чэрвень 1935 г.

СЫХОДЗІШ, ВЁСКА, З ЯСНАЙ ЯВЫ...

Як сон маркотны, нежаданы,
Сыходзіш, вёска, з яснай явы,
А твой народ вернападданы
Імкнецца, скінуўшы кайданы,
Да новай долі, новай славы.

У поле выйдуць твае людзі
З інакшым складам і прыладай:
У грамадзе сяўба іх будзе,
Смактаць не будзе вызыск грудзі,
Адна верх возьме думка-рада.

З жабрацкай торбай твой патомак
Не пойдзе па сібірным шляху
Шукаць прытулку, як бяздомак:
Жудкі гісторыі абломак
Пад сказ дзён бурных згібне прахам.

Гарбы тваіх нямых курганаў,
Дзе спяць нявольнікі і князі,
Парэжа сталь, як нож баранаў,
І спражыць полымя буянаў,
Каб цвет зацвіў на гразкай гразі.

Дзе за пасёлкам лёг пасёлак,
Гіганты ўзнімуць сцяг бунтарны,
І ў блісках квецістых вясёлак,
Дым гасячы лучын і смолак,
Зайскрыць электрыка ўладарна.

Тваіх жалеек спеў гаротны
Патопча трактарнае кола,
А сейбіт твой, дасюль самотны,
Абцёршы сонцам воблік потны,
Пад крыж не пойдзе енчыць квола.

Твае трухлявыя калёсы
Аўто бензінаю спапеліць,
А твой касец проставалосы
Мазольныя паломіць косы,
Гнуць плеч не будзе ля аселіц.

Твая дзяўчына пры кудэлі
Сляпіць не будзе ясных вочак:
З жалеза прасніца надзеліць
Сукном і шоўкавым кужэлем
Сваіх сялян, сваіх рабочых.

Твае сівыя забабоны
Усмерціць радыевы гоман,
І ў тон зайграюць зорнатонны,
Забыўшы крыўды і прыгоны,
Адвечны бор, адвечны Нёман.

Лясун з русалкаю пакіне
Палохаць сонныя сялібы,
І вадзянік загіне ў ціне,
Спадзе з хаціны павуцінне,
Заскача сонца ў срэбных шыбах.

Над вежамі тваіх бажніцаў
Фабрычны комін возьме ўладу,
А звон збянтэжаных званіцаў
Гудку жывучая крыніца
Заглушыць гулкім гудам-ладам.

І будуць ладзіцца год кожны
На новы лад, на новы звычай
Дзяды Кастрычнікавы збожна,
А кожны год больш пераможна
Для свята волі бунтаўнічай

Ты сыйдзеш, вёска, з яснай явы,
Як сон маркотны, нежаданы,
Бо твой народ вернападданы
Ідзе ўжо, скінуўшы кайданы,
Да лепшай долі, лепшай славы.

Менск, лістапад 1929 г.

ХВАЛЮЮЦЦА МОРСКІЯ ХВАЛІ...

Хвалююцца морскія хвалі,
І воблакі вецер калыша,—
А мы плывем далей і далей,
А мы ляцім вышэй і вышэй.

Наперад мы йдзём векапомна,
Як сонца на небе ў пагоду,
Будуем мартэны і домны,
Будуем гіганты-заводы.

Будуем, няволі не знаем,
Цярэбім да шчасця дарогі.
Святкуем Кастрычнікі, Маі—
Свае да святла перамогі.

Не ў страх нам пагрозаў замахі,
Не ў страх інтэрвенцкія шхуны,—
Ні стуль, дзе гадуюць манархаў,
Ні стуль, дзе бушуюць тайфуны.

На ўсход, захад, поўнач і поўдзень
Плыве большэвіцкая песня,
Плыве песня ў творчым паходзе—
Для светаў старых буравеснік.

Менск. 1934 г.

ТО НЕ ШУМ БАРАВЫ

То не шум баравы
Шуміць весткаю добрай,
То не кліч баявы
Арміі харобрай—
Гэта гоман ідзе
Па свеце вялікім,
Нечуваны нідзе,
Ад полюсаў дзікіх.

То не шум баравы
Патрасае светам,
То не гром векавы
Грымнуў гэтым летам,
А легендай сусвет
Ганарыць належна
Нашых лётчыкаў цвет
На ўвесь свет бязмежны.

То не шум баравы
Шмідта ўвекапомніў,—
Магілеў наш сівы
Земляка успомніў
І падумаў сабе:
Добра ў часе гэткім
Шмідта мець у сяўбе
На нашых палетках.

То не шум баравы
Хвалюе прыволле,
Дум напеў векавы
Аб вялікай волі,—
Гэта едуць да нас
Саюза героі
Ва ўсёй велічы крас,
У палярнай зброі.

То не шум баравы
Шуміць небывала
Ад марэй да Масквы
Нечуванай хваляй,—
Гэта едзе экспрэс
З чэлюскінскай славай,—
Яму сонца і лес
І людзі б'юць брава.

То не шум баравы
Калыша прасторам
І не зоў баявы
Заклікае к зорам,—
Гэта наша жыццё
Пяе гімн шчаслівы
Пра ўсё наша быццё
Нашых родных ніваў.

Менск. 19-VI-34 г.

САМАЛЁТУ „МАКСІМ ГОРКІ“

І не ад варожае кулі у бітве,
І не ад халоднай палярнай пургі,
І не з перуном агнявым ў барацьбе
Загібла ты, птушка Совецкай зямлі.

Да жудкай няшчаснай смяротнай пары,
Пад неба, дзе сонейка, быў твой палёт,
Табой ганарыўся малы і стары,
О слаўны, о ясны гігант-самалёт.

Ляцеў ты—нямела людская журба,
Ляцеў ты—пужліва ўцякалі імглы,
Над рэчкай галоўку хіліла вярба,
Зайздросна з вышынь пазіралі арлы.

Сягоння ў жалобе радзіма мая,
Па страце, якая абегла ўвесь свет...
Вялікая-ж наша працоўных сям'я
Ўжо кліча да новых геройскіх пабед.

Героі, што згінулі разам з табой,—
Ім памяць пяройдзе з табою ў вякі:
Калгаснік успомніць пра вас за сяўбой,
Заводаў і фабрык успомняць гудкі.

Наперад, наперад, на захад і ўсход.
Зноў да перамог, як адзін, як адзін...
Ёсць партыя, Сталін, свабодны народ,
Народ гераічны совецкіх краін.

Менск 1935 г.

ЗДАЕЦЦА-Ж, БЫЛО ГЭТА ЎЧОРА...

Здаецца-ж, было гэта ўчора,—
Як сёння, шумелі бярозы,—
Калі на няплодных разорах
Kaцілacя гора і слёзы.

Аб цяжкіх начлегах напевы
Каціліся з краю да краю;
Былі неўраджайны засевы,
Было галаданне ў звычаю.

Здаецца-ж, было ўчора гэта,—
Плылі воды ў мора, як сёння,—
Калі ты не бачыў прасвету,
Што збудзецца заўтра на гонях.

Стаяў перад будучым свечкай,
Якая згасае без следа;
Плыла слепата мутнай рэчкай
Да бацькі, да ўнука ад дзеда.

Было-ж гэта ўчора, здаецца,—
Як сёння, шумеў бор зялёны,—
Сабе не знаходзячы месца,
У процьму ішлі міліёны.

Ішлі. Ад крыві ныла цела.
Чакалі збаўленчага цуда:
Нядоля, няволя гудзела,
Адвечным гула перагудам.

*

Забурліла сіне мора
Ад віхроў,
Вышлі Волгі, Дняпры вышлі
З берагоў.

Разбудзіла мора спячых—
Уставай!
Вазьмі свой ад ліхадзеяў
Каравай!

Цячы, кроў, жывой крыніцай
Па зямлі,
Каб па-людску дзеці, ўнукі
Жыць маглі!

Вее, вее ўсходні вецер,
Вее ўдаль,
Векавечнае праклящце
Біць не жаль.

І разбілі пераможнай
Барацьбой.
Байцы сёння ўспамінаюць
Быўшы бой.

Загасціла прасвятленне
І цвіце,
Няма думак аб нядолі,
Аб кнуце.

Зашумелі над ракою
Трысягі,
Аквяціла ясна зелень
Берагі.

Па сялібах непрабудны
Згінуў сон,
Прад вачыма шлях у сонцы
Новых дзён.

Ляўкі. Аршаншчына.
Чэрвень 1935 г.

ВЯЛІКАМУ КАСТРЫЧНІКУ

Была Расія царскіх дзён,
А дні былі як ночы,
Душыў бязлітасны прыгон
Сялянаў і рабочых.

Разбэшчана паны, купцы
Працоўным людам гандлявалі,
Раслі магільныя капцы,
Папы малебны завывалі.

Над краем шыбеніц, астрогаў
Трыумфаваў каронны кат...
Было яно—ўладарства злога—
Пятнаццаць год таму назад.

Паўстаў пракляццем катаваны,
Паўстаў, хто з голаду век пух,
Апалі рабскія кайданы;
Апаў нявольніцтва ланцуг.

Паўстаў магутны пролетарый,
Чырвоны ўзняўшы сцяг урачыста,
І рушыў у бітву грознай хмарай
Супроць сатрапаў і царыстаў.

Паўстаў ніштожыць цьму і здзекі,
Ніштожыць царскае ўладанне,
Знішчаць адвечны гнёт навекі
Для свайго светлага йснавання.

І зарунеў на ўсе староны
Саюз Рэспублікаў Совецкіх,
Перамогшы ворагаў пагромных
І нутраных і інтэрвенцкіх.

Красуй-жа ў радасці няспынна,
Краіна вольная Советаў,
Ядыная пакуль айчына
Усіх працоўных ўсяго свету.

Пролетарыят усіх краінаў,
Пад сцягам Леніна удумна,
Шляхі, я веру, працярэбе
І да сусветнае Комуны.

1932 г.

НАШАМУ СВЯТУ

Расчыні шырока дзверы,
Мілая старонка,
Выйдзі стрянуць свой Кастрычнік
Песняй гулкай, звонкай!

Свята нашай гадавіны,
Хоць і ўвосень свята,
Свеціць вечнаю вясною
Нашым гоням, хатам.

Гэй вы, хлопцы, гэй, дзяўчаты,
Комсамол шчаслівы,
Сыпце кветкі, сыпце радасць
Нашым сёлам, нівам!

Перад намі ў сонцы, ў зорах
Будучыня наша,
Кожны дзень сягоння лепшы,
Як быў учарайшы.

Наша праца не йдзе марна
Ў полі, на заводзе,—
Аб здабытках, дасягненнях
Слава ходам ходзіць.

Мы не марамі сягаем
    Высака пад неба,—
Самалёты—нашы птахі—
    Даль вышынь цярэбяць.

Мы не пекла дасягаем
    У зямлі глыбінах,
А багацце здабываюць
    Нашыя машыны.

Нашы межы не баяцца
    Здрадніцкіх напасцяў,
Мы сяўцы для чалавецтва
    Яснай праўды, шчасця.

Нашых песень, светлых думак
    Нішто не зацемрыць—
Ні наганы, ні кайданы
    Фашыстоўскай хэўры.

Мы ідзем у сонцы з сонцам
    Маладым паходам.
Слава бацькаўшчыне нашай
    І яе народам!

Слава сокалу, што родам
    З-пад каўказскіх скалаў,
Што з Крэмля праменні сее
    З юнацкім запалам!

2/XI-35 г.

ДЫКТАТУРА ПРАЦЫ

Культуру хамства і далара,
Князёў і біскупаў палацы,
Ад Скандынаваў да Сахары,
Зруйнуеш, дыктатура працы.

Свет рабаўласнікаў і турмаў,
Свет богахвальства, спекуляцый
Маланкай дызеляў віхурнай
Падпаліш, дыктатура працы.

Насельнікаў зямлі вячыстай,
Што звыкліся ў крыві купацца,
Сярпом і молатам агністым
Зруйнуеш, дыктатура працы.

Закон і права ў долі роўнай
Для ўсіх народаў, для ўсіх нацый
Рукой жалезнай, непакорнай
Напішаш, дыктатура працы.

Жыццё без цемры і цярпення,
А ў ясным сонцы, як у байцы,
Для ўсіх вякоў і пакаленняў
Збудуеш, дыктатура працы.

Менск 1930 г.

НА СМЕРЦЬ тав. КІРАВА

Калісь... О, не... Зусім нядаўна было гэта...
І як сабраць тут думкі ў сумнай галаве...
Малюнак дзіўны змешчан быў ў газетах,
Малюнак, што ў жывых у памяці жыве.

Плывуць па Беламорскаму каналу...
А лес шуміць... азёры ў хвалях па бакох...
Плывуць таварыш Кіраў і таварыш Сталін,
Прад імі даль Зямлі Совецкай і вякоў.

А сёння?.. Сёння што?.. Ад рання і да рання,
Калышучы абняты жудасцю прастор,
Плыве з Масквы жалобнае пяянне,
Аж рэха далятае да Каўказскіх гор.

... Не стала Кірава... Без часу смерць скасіла..
Герой загінуў ад варожай здрадніцкай рукі...
Таварышы! зняць шапкі над жывой магілай!
Хаваюць, ведайце, большэвіка большэвікі.

Іграйце гучна музыку геройскую, музыкі,
Каб слухаў і дрыжэў ад музыкі ўвесь свет!
Дзяўчына, кветкамі абсып курган вялікі,
А песню вечную злажы, пясняр-паэт.

Гнеў пралетарскі мог і зможа змесці
З зямлі ўсіх падкалодных яшчарыц, гадзюк,
І ворагам за смерць адплацім грознай смерцю,
Вышэй падымем сцяг, што выпаў з слаўных рук.

Кіславодск. 4/XII—1934 г.

МАЛА ІХ ПАВЕСІЦЬ!

Да працэса над бандай трацкістаў-дыверсантаў

Мала іх павесіць
На сухой асіне,
Бо нават асіна
Ад сябе адкіне.

Дзерава адкіне,
Дзерава сухое,
Сябе не спаганіць
Поскуддзю такою.

Прадавалі немцу,
Немцу ды японцу
Нашую радзіму,
Долі нашай сонца.

Пятакоў і Радэк,
Троцкі—ўся арава—
Хлёбалі, зладзюгі,
З адной міскі страву.

Страву, што ім Гітлер
Варыў смачна, ласа,
Страву, што мікада
Запраўляў закрасай.

Гандляры айчынай
Па чужым заказу...
Вынішчыць дашчэнту
Гэтую заразу!

*

Ураздроб, агулам
Намі гандлявалі—
Па цане даступнай,
Па цане крывавай.

Дынаміт і порах
Запускалі ў дзела,—
На шматкі хай рвецца
Народнае цела!

Плача горка ўдоўка,
Плача горка маці
Па забітым мужу,
Спаленым дзіцяці.

Спіце вы, нявінна
Згінуўшы, афяры!
Пакараем катаў
Самай лютай карай!

*

Пятакоў і Троцкі,
Муралаў і Радэк
Пакінуць хацелі
Царскі нам парадак.

Не вам, інтэрвенты,
Шпегі, дыверсанты,
На прыстані нашы
Выпускаць дэсанты.

Не вам край совецкі
Знішчыць, крывапіўцы...
У нашых чэкістаў
Зоркія зраніцы!

*

Шэстоў, Ліўшыц, Радэк,
Пятакоў, Муралаў,—
Растаптаць, як гнідаў,
Вас, звяр'ё, замала!

Няхай-жа ў зямлі вам
Не будзе спагады
За ваша зладзейства,
За вашыя здрады.

Хай калом магіла
Для вас, злыдні, будзе,
Каб гэтай магілы
Цураліся людзі!

Каб гукалі совы
Па-над вамі, псамі,
Косці расцягалі
Груганы з ваўкамі!

*

Чуй, народ совецкі,
Чуй, мая радзіма!
Сваёй долі, волі,
Чуй, не аддадзім мы!

Будзеш векі жыці,
Зямелька саветаў,
На радасць, на шчасце
Працоўнаму свету.

Ворагаў зніштожыш,
Хатніх і замежных,
Сонцам апранешся,
Як табе належна.

Мы ідзем наперад
Пераможна, ў сонцы...
Глядзіць яно ярка
Ў нашыя аконцы.

Засяваць мы самі
Будзем нашы нівы,
Збіраць самі будзем
Ураджай шчаслівы.

Хай пад сонцам знаюць,
Чым мы сёння сталі...
Мы падставім грудзі
За цябе, наш Сталін!

Менск. 29 студзеня 1937.

ІСПАНІЯ БУДЗЕ СВАБОДНАЙ

Зараза ў Севіллі, ў Грэнадзе,
На трупы плююць генералы,
Іспанія корчыцца ў здрадзе,
Бушуе фашыстаў навала.

Шалее разгул інтэрвентаў,
Зладзейскія цягнуцца лапы,
Рэспубліку, волю дашчэнту
Утрупіць мяркуюць сатрапы.

Італія шле самалёты,—
Хай гінуць іспанцы, іспанкі,—
Германія шле кулямёты,
Падводныя лодкі і танкі.

У Лондане лорды Плімуты
Разводзяць свае працэдуры.
Смяюцца з народнай пакуты,
Спраўляюць народу хаўтуры.

Лунае крывавае сонца,
Крывёй абліліся загоны.
Да бою ўстаюць каталонцы,
Стальныя ідуць батальёны.

Выходзяць з Астурыі горнай
У бой гарнякі за свабоду.
Народ не падставіць пакорна
Сваіх плеч фашысцкаму зброду.

А рэжа і дзетак і матак
Мяцежнікаў чорная зграя.
О, смерць вам, бандыты і каты,
Магілы вам помста капае.

Гатовы Мадрыд к абароне
За шчасце, за ясную долю.
Рэспубліка ў горы сягоння,
Рэспубліка выйдзе на волю.

Змяце інтэрвентаў навалу,
Змяце мецяжы гнеў народны;
Расквецяцца долы і скалы,
Іспанія будзе свабоднай!

Менск, 30 кастрычніка 1936 г.

УКРАІНА

Украіна, цвеце любы,
Сонцам гадаваны,
У мінулым край няволі,
Курганоў, кайданаў.

Панавалі, катавалі
Гетманы, царыцы,
І паны тваёй крывёю
Не жалелі ўпіцца.

Знесла ты вайны сусветнай
Вялікае гора,
Кроў цякла тваіх людзінаў,
Як Дняпро у мора.

*

Украіна, цвеце любы,
Чараўнічай сілы
Рэвалюцыя з Усходу
Цябе абудзіла.

Абудзіла, а на шляху
Паўстаў вораг дзікі—
Скарападскія, Петлюры
Ды Махно, Дзенікін.

Запалаў твой стэп шырокі,
    Паўставала гора,—
Пацякла кроў старай сцежкай,
    Як Дняпро у мора.

*

Украіна, Украіна!
    Глянь ты, азірніся:
Як цярпела, паўставала,
    Як імкнешся ў высі.

Шлях твой ясны, як пшаніцы
    Залацісты колас,
А людзей тваіх працоўных
    Звонкі, смелы голас.

Па Дняпру тваім свабодным
    У самае мора
Плывуць горда параходы,
    Не знаючы гора.

*

Украіна! Табе вораг
    Ніякі не страшан,—
Сцяг твой роўны паміж роўных
    У Саюзе нашым.

Ты будуеш сабе шчасце
    Пад сцягам чырвоным,
Як рэспублікі ўсе нашы,
    З поспехам цудоўным.

Хто-ж памкнецца табе здрадзіць,
    Зноў капаць магілу,—
У Дняпры сваім патопіш
    Варожыя сілы.

Менск. 16/I 1935 г.

КРЫМ

1

О, Крым, нязведаная казка
Жыцця мінулага вякоў,
Адным якія былі ласкай,
Для іншых—скрыгатам акоў!

У шумным пробегу сталеццяў
Нішто цябе, Крым, не згняло,—
Таксама цягнуць рыбу сеці,
Таксама птушка мкне ў сіло.

Адвечным ладам шуміць мора,
А з ім—магнолія, платан...
Аб чым яны з сабой гавораць,—
Спытайся ночку ды туман!

2

На узбярэжжы крымскіх вод
У неба сінь глядзіць Ай-Петры,—
Над ёй аблокаў карагод,
Пад ёй прапасцістыя нетры.

Глядзіць Ай-Петры ў дол з вышын—
На белы хаты, на палацы,
На стужкі каменных пуцін—
Плады нявольніцкае працы.

А я—з далёкіх ніў пясняр—
Па Гаспры з кута ў кут снуюся,
Гняце мне думкі Крыма чар,
Маркотна мне без Беларусі.

3

Гаспра, мілы мой прыпынак!
Я ўжо скончыў свой спачынак
    І цябе я пакідаю,
    Да свайго імкнуся краю.

Будзь прыветна, будзь здарова,
Як татарка чорнаброва!
    Жыві доўга, як Ай-Петры,
    Хоць і веюць буйны ветры!

Вам, магноліі, платаны,
Кіпарысы і каштаны,
    Шлю я шчыра на прашчанне
    Ад бярозак прывітанне!

16-IX 1923 г.
Крым. Гаспра.

ДЗЕ КРЫЎДА АДВЕЧНАЯ СПЕЛА

Дзе крыўда адвечная спела,
Дзе сыпала гора курганы,
Рукой пролетарскаю смелай
Гнілы стары лад зруйнаваны.

Старыя паломаны праслы,
Электрыка рвецца ў аконцы;
Мужычая ночка пагасла,
Заззяла калгаснае сонца.

Сялянска-калгаснае поле—
Не стогне ў няволі сягоння,
Не блукае ў полі нядоля,
Пасуцца жалезныя коні.

Калгаснік уссеўся на трактар,
Стаптаўшы мінулага імя,
Зямлі наравісты характар
Нарогамі стружа стальнымі.

За скібаю скібу, як стружкі,
Машына умелая сцеле...
Над нівай вясёлыя птушкі
Па-іншаму песні запелі.

Чырыкаюць дружна, з заўзяццем,
Па самы кастрычнік ад мая:
„Паўстаў катаваны пракляццем,
Што трэба рабіць яму, знае“.

Менск. 1931 г.

З ПАВЯЎШАЙ СЛАВЫ...

З павяўшай славы быўшых дзён,
З магільных прадзедавых крас,
Пад стогн няволі, путаў звон
Мы зложым песню, зложым сказ,
А так агністы, як пажар,
А громкі так, як грому ўдар.

І так, каб чуў і брат і кат
З нізін-далін, з высокіх гор;
Ад меж да меж, ад хат да хат
Зайграем свету ў дружны хор,
З жыццём у тон, з віхрамі ў тон,
Пра свой папас, пра свой палон.

Хай тое ўсё, што спала ў сне,
Паўстане яваю жывой
І светам блудным здрыгане,
І панясе скрозь светач свой
Ад краю ў край, між спячых сіл,
Аж там—да бацькаўскіх магіл!

21-VIII 1919 г.

І ПРЫДЗЕ...

І прыдзе новых пакаленняў
На наша месца грамада
Судзіці суд, ці мы сумленна
Жыццё прайшлі, ці чарада

Зняваг мінулых нас не з'ела,
Пакінуўшы свой дым і чад.
І мы па-даўнаму нясмела
Жылі не ў лад і неўпапад?

Ці аб свой гонар дбайна дбалі,
І добравольна, без прынук,
Самі сабой не гандлявалі,
Не неслі ў петлі дум і рук?

І ці пакінуці на памяць
Мы песень гэтакіх змаглі,
З якіх-бы можна было ўцяміць,
Што мы свабоднымі былі?..

А ўжо свой выдасць непадкупны
Аб нас гісторыя прысуд,
Калі аглядам гляне рупным
І разбярэ, ў чым справа тут.

У сведкі запісы пакліча,
Паданні клікне ў час такі,
І ўсё паліча, пераліча...
А суд гісторыі цяжкі!..

І засумуецца патомак,
Калі дазнаецца аб нас,
Што нейкі з нас хоць быў не зломак,
А плечы гнуў у крук не раз;

Не йшоў з адкрытымі вачыма
У свет і сцежкі не прастаў,
А ўсёй магчымасці магчымай
Таптаў сляды, сябе таптаў.

1926 г.

АРЛЯНЯТАМ

I

Гэй, узвейце сваім крыллем,
Арляняты, буйна, бурна,
На мінулых дзён магіле,
Над санлівасцю хаўтурнай...

У маланках перуновых,
З гулкім гоманам грымотаў
Для вякоў дыктуйце новых
Нечувалыя ясноты.

Вам сярпы і косы ў рукі
Ды мячы, каваны з сталі,
Далі буры, завірухі,
Што тут вылі, бушавалі.

Цень мінуўшчыны праклятай,
Дзе бізун гуляў з нагайкай,
Змецічё вы, арляняты,
Сваёй новай сілай, байкай.

Ужо выбіла часіна
На вялікую прыгоду
Выйсці з мутнай каляіны
Беларускаму народу.

Ў чарадзейным карагодзе,
Ў неабсяжнае свабодзе,
Без аковаў на прыволлі
Ўжо віхрыцца наша доля.

2

Вам на памяць Серп і Молат
    Даравала доля,
Каб з вас кожны быў, як волат,
    Не гнуў плеч ніколі.

Каб здабытую свабоду
    Зналі, шанавалі
І у цяжкую прыгоду
    Ўсталі грознай хваляй.

Зашумелі, загудзелі,
    Як віхор сусветны,
Не праспалі у пасцелі
    Волі агняцветнай.

*

Вам дасталіся ад продкаў
    Сохі і бароны,
Каб вы ўчас, пасля паводкаў,
    Вышлі на загоны.

І з'аралі сваю ніву
    Шырака, глыбока,
Зерне ўкінулі шчасліва,
    Чыстае, як вока.

Каб рунела зерне тое
    Весела, яскрава
Побач з нашай маладою
    Сакалінай славай.

*

Вам пакінулі прадзеды
Гартаваны косы,
Каб вы з імі сонца следам
Вышлі на пакосы;

Каб касілі да упаду
Пустацвет і зелле,
Што сваім пякучым ядам
Труціць кроў у целе.

Каб звінелі вашы косы
Над зямлёю соннай,
Ад начных да ранніх росаў,
Звонка, векапомна.

*

Вам у спадчыне ад роду
Засталіся песні,
Каб быць вашай асалодай
У жыцця прадвесні.

Каб вы пелі, не сціхалі
Ў радасці і ў горы,
Гаманілі, нібы хвалі
У бурлівым моры.

Каб шоў гоман няспынны
Ад поля да поля
І людзей, яшчэ скаваных,
Заклікаў на волю.

Менск, 1923 г.

КОМСАМОЛУ

Гэй ты, моладзь, наша змена,
Комсамольцы, комсамолкі,
Як-жа светла, як адменна
Свеціш колерам вясёлкі!

Маладой юнацкай славай,
Ці то ўзімку, ці то летам,
Нібы сонца, цуднай з'явай
Прамянееш ты ў сусветах.

Далей, вышай, у прасторы
Па ўраджай з сяўбы багаты,
Комсамольцы-вярнігоры,
Сталінскія арляняты!

*

Хто наперадзе са сцягам,
На якім красуе Сталін,
Пакарыў сваёй адвагай
Неразгаданыя далі?

Хто найшчырэйшыя парывы
Сваіх думак, свайго сэрца
Аддае совецкім нівам,
Дрогнуць светам з сэрцам рвецца?

Далей, вышай, у прасторы
Па ўраджай з сяўбы багаты,
Комсамольцы-вярнігоры,
Сталінскія арляняты!

*

Ці то сушы, ці то моры,
Ці то высі паднябесся,
Ўсюды стрэнеш непакораў—
Комсамольцаў нашых з песняй.

Хай там бура, завіруха,
Хай пурга сапе і плача,
Стуль тваё пачуе вуха
Комсамольскі гарт юначы.

Далей, вышай, у прасторы
Па ўраджай з сяўбы багаты,
Комсамольцы-вярнігоры,
Сталінскія арляняты!

*

Чыя кірка ў падзямеллі
Першай пласт вугля цярэбіць
І чый трактар першы сцеле
Скібы на калгаснай глебе?

Чые звоняць звонка косы
На мурожнай сенажаці?
Хто йдзе першым у пракосах,
Што і ветру не дагнаці?

Глыбей, далей, у прасторы
Па ўраджай з сяўбы багаты,
Комсамольцы-вярнігоры,
Сталінскія арляняты!

*

Глянь, карабль плыве дасужна,
Дыміць комін параходны,—
Комсамольцы сям'ёй дружнай
Рэжуць хвалі ў шляху водным.

Ніпачым ім рыфы, скалы,
Ані смерчы, ні бураны,—
З маладым плывуць запалам
Цераз моры-акіяны.

Далей, вышай, у прасторы
Па ўраджай з сяўбы багаты,
Комсамольцы-вярнігоры,
Сталінскія арляняты!

*

Глянь у неба, ў стратасферу,
Дзе сягнуць не можа й вока,—
Комсамолец неба мерыць,
Сячэ крыллем вал аблокаў.

З самалётам днём і ночай
Мігаціцца ў безграніччы,
Днём смяецца сонцу ў вочы,
Ночкай зорнай зоры ліча.

Далей, вышай, у прасторы
Па ўраджай з сяўбы багаты,
Комсамольцы-вярнігоры,
Сталінскія арляняты!

*

На фарпостах, на граніцах
Безграічных нашых земляў
З карабінам ля стражніцаў
Комсамолец не задрэмле.

З ім не жарты, з ім не гулі, -
Сцеражыся, подлы вораг!
Яго метка цэліць куля,—
Змеле злыдзеня на порах.

Далей, вышай, у прасторы
Па ўраджай з сяўбы багаты,
Комсамольцы-вярнігоры,
Сталінскія арляняты!

*

Я шчаслівы, што я разам
Пяю песні з комсамолам,
Пяем песні складным сказам—
Ажно рэхі йдуць вакола.

Родзіць буйна наша поле,
Сады нашы, агароды,
Гудуць гулка з добрай волі
Нашы фабрыкі, заводы.

Далей, вышай, у прасторы
Па ўраджай з сяўбы багаты,
Комсамольцы-вярнігоры,
Сталінскія арляняты!

Менск, сакавік 1935.

МАЛАДЫМ ПАЭТАМ

Кастрычнік светам здрыгануў,
Стары свет корчыцца ў кананні,
Паўстаў, хто ў путах не заснуў,
І станавіцца да змагання.

З усходу вецер-буралом
Змятае гразь на сваім шляху,
Каб вырас новы ясны дом
З адвагі, славы і размаху.

Сцягі нязгаслага святла,
Як мак, калышуцца чырвоны...
Так рэвалюцыя дала
Закон свой свету векапомны.

. . . .

Ад вас, Кастрычніка сыны,
Ад вашых сэрцаў пралетарскіх,
Як ніва сонечнай вясны,
Чакаюць песень—а бунтарскіх—

Заводаў гулкія гудкі,
Калгасны працавіты трактар,
Чырвонай арміі штыхі
І паграніччаў нашых варта.

Менск. 16/XI-31 г.

ПРЫВЕТ ВАМ...

Прывет вам, вольныя паэты,
Прывет вам ад душы ўсяе!
Хай вашы песні з лета ў лета
Зямля совецкая пяе!

Жывем у сонечнай краіне,
І будзем жыць у добры час,
Дзе праўда ясная не гіне,
Дзе праўдзе служыць кожны з нас.

*

Прывет вам, вольныя паэты!
Мінуўся подлы гнёт і здзек,—
Мы з цемры вышлі да прасвету,
Мы рабства скінулі навек.

Ніхто нам песень не спаганіць,
Свабодных песень, як віхор,
Ні чорных здрайцаў завыванне,
Ні рабаўласнікаў тапор.

*

Прывет вам, вольныя паэты,
Квяцістай волі песняры,
Вам з блізкіх і далёкіх светаў,
Людскіх душ слаўныя майстры!

Нам расцярэблены дарогі
Да небывалых новых дзён,
Нам сэрцы б'юцца без трывогі,
Спакойны нашы ява, сон.

*

Прывет вам, вольныя паэты,
Хай час вам радасна бяжыць!
Нам пад шчасліваю каметай
Так лёгка жыць, тварыць і жыць!

Тут гаспадарку мудры Сталін
Вядзе на дзіва ўсіх вякоў,
Тут людзі плакаць ператалі,
Ў заможных вышлі з жабракоў.

*

Прывет вам, вольныя паэты,
Народаў братніх дружны хор!
Хай прамянее агняцветам
Радзімы нашае прастор!

Зайграюць сурмы нам да бойкі,
Пажарам задымяць шляхі,—
Алоўкі зменім на вінтоўкі,
Заменім пёры на штыхі.

*

Прывет вам, вольныя паэты!
Вітае вас і мал і стар.
Нясіце-ж ленінскім заветам
Свой шчыры песень вашых дар!

Каб праз вякі вясной распетай
Дум вашых сказы ў свет ішлі...
Прывет вам, вольныя паэты
На беларускае зямлі!

Менск, люты, 1936 г.

ТРЭБА НАМ ПЕСЕНЬ

Першаму з'езду Саюза совецкіх пісьменнікаў

Трэба нам песень не гэткіх, што некалі
Здавен няволя спявала нам царская,
Калі мы пад ёрмамі гора век пекалі,
Слухалі свісты нагайкі жандарскае,—

А песень ясных, як сонца, як воля
Ўсёй неабсяжнай краіны Советаў,
Песень, што птушкай ляталі-б над полем
І шчасце тварылі-б ад летаў да летаў.

*

Трэба нам песень, якія спяваў-бы,
Гонячы трактар, калгаснік вясёлы,
Калгасніца, полючы буйныя грады,
Спявалі-б калгасныя вёскі і сёлы.

Арміі нашай сусветнае славы
Трэба даць песень пявучых, бадзёрых,
Што ўсхвалявалі-б байцоў нашых справы,
Байцоў, што вартуюць Саюза прасторы.

*

Трэба нам песень сваіх, не варожых,
Што нашыя думкі з дарогі збівалі,
А гэтакіх трэба, што будуць ніштожыць
Навек падняволля прыгонныя хвалі.

Каб нашыя песні ңяслі шчасця весці
І радасць расцілі, як свет агорне,
Былі пролетарскімі па сваім змесце,
Нацыянальнымі па сваёй форме.

*

Трэба нам песень, як гром перуновы,
Бурных, як тыя паводкі ў прадвесні,
Што скінуўшы зімняга лёду аковы,
Бягуць пераможна. Такой трэба песні,

Каб рэхі няслiся па свету абшарах,
І слава грымела прастораў бяз межных,
І распаляла паўстанняў пажары
У нашых скаваных братоў зарубежных.

*

Трэба нам песень, а з гэткім палётам,
Як стратастатаў у высь стратасферы,
Што так з небывалай адвагай, яснотай
Імкнуцца шляхі падпланетныя мераць.

Аб морах палярных той Арктыкі льдзіннай
Павінны злажыць мы гімн нечуваны,
Дзе сёлета яваю стаўся цуд дзіўны,
Аж свет здрыгануўся праявай нязжданай.

*

Трэба нам песень а шчырых і чулых,
Што праўду дзён нашых ад полюсаў неслі-б
І славу вякоў, пакаленняў мінулых
Сваёй перамогай геройскай устрэслі.

Складць эпапею павінны такую,
Якую чэлюскінцы далі для свету,
І одамі ўславіць наяўнасць жывую—
Бяссмертных герояў Саюза Советаў.

*

Трэба нам песень, каб сэрцы і думы
Магнітагорскай палалі-б веліччу
І днепрабудаўскім лашчылі шумам,
Каналам Белморскім плылі ў бесканечча.

Каб тоны у песнях геройствам адбітыя
Нашай эпохі зрабіліся вартыя,
Тоны, што песням дае кампазітар —
Сталін магутны і наша партыя.

1934 г.

ЯКУБУ КОЛАСУ

Жыві у радасці і ў шчасці,
У яснай далі, слаўнай волі,
Няхай праклятыя напасці
Цябе, брат, не крануць ніколі.

Хай сонца след табе карчуе
Да новых песень каласістых,
Хай кожны знае, хай пачуе,
Як мы йдзем сцежкай залацістай.

А дні былі, калі жылі мы
Ў нядолі, ў падняволлі цяжкім;
Жыла уся наша радзіма
Пад гнётам панскім і пад царскім.

Над Нёманам спяваць пачаў ты
У хаце курнай, загібелай
У час рэакцыі праклятай,
Пад скрогат шыбеніц, расстрэлаў.

Былі то песні смутку, жалю
Над сваім краем, над народам;
Свабодны вецер бліжай, далей
Разносіў іх у непагоду.

Ты помніш, помніш, Колас мілы,
Як я к табе ішоў у госці,
У час той подыху магілаў,
У час бяссільнай помсты, злосці.

Княжацкі бор шумеў пакутна,
Як нашы песні таго часу,
Пужалі зверы штомінутна,
Душа не бачыла папасу.

Княжацкі бор шумеў, а Нёман
Мне да цябе дарогу значыў,
Блішчэлі зоры, чуўся гоман
Над Нёманам, змяшаны з плачам.

Сягоння пешкі мы не ходзім,
А на машыне ў госці едзем.
Княжацкі бор пужаць нас годзе.
Не страшны князевы мядзведзі.

Ды веру, хутка, незадоўга,
У непрымушанай ахвоце,
З табой нябеснаю дарогай
Мы паляцім на самалёце.

Мы паляцім над Нёман сіні,
Над бор, ад князя ўжо свабодны,
Заглянем хто жыве ў хаціне,
Дзе жыў ты, брат, з жыццём нязгодны.

Стуль паляцім мы і да Вільні,
Дзе хлеб і соль дзялілі спольна,
І ўсё агледзім вокам пільным
У Вільні ўжо савецкай вольнай.

Жыві у радасці і ў шчасці,
У яснай долі, слаўнай волі,
Няхай праклятыя напасці
Цябе, брат, не крануць ніколі.

Шляхі нам партыя да зораў,
Да небывалых цудаў знача,—
Народ не знае болей гора,
Народ раскованы не плача.

Гудкі на фабрыках, заводах
Гудуць гудліва, безустанна.
Заваяваную свабоду
Рабочы люд не дасць спаганіць.

Калгаснік—а мужык нядаўна—
Паходкай пахаджае гордай,
Зямлю парадкуе аддана,
І ў Сталіна ён верыць цвёрда.

Дык хай-жа песні з лета ў лета
Твае мкнуць, Колас, вольнай хваляй,
І кажуць людзям, кажуць свету,
Як тут кіруе мудры Сталін.

Менск, кастрычнік 1936 г.

ЗАЎСЁДЫ НАПЕРАД

Ты слухай-паслухай,
Таварыш і брат:
Заўсёды наперад!
Ніколі назад!

Глядзі—во імчыцца—
Жыццю на пралом—
Па волі, па пушчы
Віхор-буралом.

Як віхры, машыны
Бягуць па зямлі;
Па моры па сінім
Плывуць караблі.

У моры, ў азёркі,
Палошчучы муць,
Крыніцы і рэкі
Цякуць і цякуць.

Арлы-самалёты
Свідруюць прастор,
Не знаючы ў лёце
Ні меж, ні разор.

Заўсёды наперад!
Ніколі назад!

. . . .

Во гэтак, няйначай,
Таварыш і брат!

Менск, снежань 1931 г.

МАЙ

Да нас у госці май прыходзіць,
А з новым шчасцем кожны год,—
Заводзіць песні ў карагодзе,
А ў карагодзе сам народ.

Жалобай думкі аб мінулым
Замітусіцца ў нас падчас,—
Наскочыць радасць гудам-гулам,
І май нас повен ясных крас.

Гармонік рэжа, бубен б'е...
Гэй, грай, музыка, ў родны тон
І аб мінулай барацьбе,
І аб здабытках нашых дзён!

*

Да нас у госці май прыходзіць,
Як не прыходзіў у веках,—
Спявае песні аб свабодзе
На полі, ў моры, ў рудніках.

Спявае дзецям калыханкі,
Прыгожыць кветкамі сады,
Вядзе сялянаў і сялянкаў
На шлях шчаслівы, малады.

Бурляць крыніцы, бор шуміць,
Рунее зелена загон.
Як не спяваць тут, як не жыць
У казках-былях нашых дзён!..

*

Да нас у госці май прыходзіць,
Як той старанны гаспадар,—
Глядзіць, як поле наша родзіць,
Ці ўзнялі ўвесь мы свой папар.

І бачыць, як за год звычайны,
Што адлічыў свае ўжо дні,
Была ў нас праца ураджайнай,
Аб чым наш продак і не сніў.

І танк і трактар, і камбайн
Пасведчаць, што гэта не сон.
З лясоў, капальняў і палян
Дабро йдзе к нам—скарб нашых дзён.

*

Да нас у госці май прыходзіць
І аглядае рубяжы,
Дзе пагранічнік наш не зводзіць
Вачэй з варожае мяжы.

І вокам бача май празорным:
Жывём спакойна ля граніц,
Спакойна сеем збожжа зёрны,
Спакойна п'ем ваду з крыніц.

Зямлі, людзей і родных хат
Нікому не дамо ў палон,
Не апаганіць вораг-кат
Шчаслівых, вольных нашых дзён.

*

Да нас прыходзіць май у госці
І бачыць, як той яснавід,—
Стаім скалою на фарпосце,
Заставы нашы, як граніт.

Сталёвая пільнуе варта
Спакой савецкае зямлі,
Байцы не дрэмяць поўны гарту,
На крыллях—нашы патрулі.

Хай-жа руку на нас, як гад,
Падыме вораг-ліхадзей,—
Не вернецца жывым назад,—
Свабодных не скаваць людзей!

*

Да нас прыходзіць май у госці
І ўспамінае ў свята свят
Герояў, што злажылі косці
У бітвах за савецкі лад.

Шумяць пад імі ясакары,
Шасцяць чырвоныя сцягі,
Унуку дзед свайму гавора,
Хто у магіле спіць такі.

Бы срэбрам выснутую ніць,
Унуку думкі дзед снуе,
Як трэба волю бараніць,
Як уміралі за яе.

*

Прыходзіць май дваццаты ў госці,
А з падарункамі ідзе,
Уцеху буйнай сыпе горсцю
Святочна ўбранай грамадзе.

Ён Канстытуцыю прыносіць—
Веквечны Сталінскі закон—
Для нас, для ўсіх, хто сее, косіць,
Для ўсіх народаў і старон.

Лісты дубовы й каласы
Наш родны аздабляюць герб,
На ім невянутай красы—
І молат і сталёвы серп.

*

Да нас прыходзіць май у госці,
А вые дыверсант, трацкіст,
Рве валасы ў звярынай злосці
Крывёй абрызганы фашыст.

Бушуйце, каты! Нам зараза
Не страшна ваша й ваш разбой...
Смяемся з маем нашым разам
І весялімся грамадой.

Гармонік рэжа, бубен б'е...
Гэй, грай, музыка, ў родны тон
І аб мінулай барацьбе,
І аб здабытках нашых дзён.

Менск, 24-IV 37 г.

ПЕСНЯ І КАЗКА

Песня і казка
Ходзяць у пары,
Сеюць па свеце
Дзівы і чары,
　　Будзяць спрасоння
　　Думкі дзіцячы,
　　Як той уранні
　　Промень свецячы.

*

Песня і казка,
Як у крышталі,
Свету пакажуць
Тайныя далі.
　　Шляхі намецяць
　　К сонцу і зорам
　　Для людской долі
　　Скованай горам.

*

Песня і казка
Ў райскіх праявах
Шчасце збудуюць
З кветак яскравых.
　　Сэрца атуляць
　　Вечнаю ласкай...
　　Слухай-жа, сэрца,
　　Песняў і казкаў.

1921 г.

СПАДЧЫНА

Ад прадзедаў спакон вякоў
Мне засталася спадчына;
Паміж сваіх і чужакоў
Яна мне ласкай матчынай.

Аб ёй мне баюць казкі-сны
Вясеннія праталіны,
І лесу шэлест верасны,
І ў полі дуб апалены.

Аб ёй мне будзіць успамін
На ліпе бусел клёкатам
І той стары амшалы тын,
Што лёг ля вёсак покатам;

І тое нуднае ягнят
Бляянне-зоў на пасьбішчы,
І крык вароніных грамад
На могілкавым кладбішчы.

І ў белы дзень і ў чорну ноч
Я ўсцяж раблю агледзіны,
Ці гэты скарб не збрыў дзе проч,
Ці трутнем ён не з'едзены.

Нашу яго ў жывой душы,
Як вечны светыч-полымя,
Што сярод цемры і глушы
Мне свеціць між вандоламі.

Жыве з ім дум маіх сям'я
І сніць з ім сны нязводныя...
Завецца-ж спадчына мая
Ўсяго Старонкай Роднаю.

19/IX-18 г.

ПЕСНЯ

Як крыніца, льецца, рвецца
З сэрца песня ў свет, за светы;
Светла йскрыцца, рэхам прэцца,
Тутка, тамка, дзе я, дзе ты...

Скрозь гамоніць, звоніць звонка,
З сэрца ў сэрца б'е, ірдзіцца,
То ўжо ў хаце, то ўжо вонках
Маладзіцца маладзіцай.

Скочыць к сонейку, ўсхахоча,
Пацалуецца лісліва;
Ясну-месячыку ў вочы
Зіркане тугой тужлівай.

Стрэціць зорку-зараніцу,
Праслязіцца з ёй слязою
І сплыве ўплаў на зямліцу,
Разаўецца дзермязою.

Ў полі здольна з ветрам разам
Зажартуе, ў танок сходзе,
Згодна з борам важным сказам
Завурчыць аб непагодзе.

Ў лесе лісцем зашалесце,
З птушкай птушкай зашчабеча,
Па пуціне кіне весці
Суму, шчасця хаце нейчай.

І лунае, так лунае
Гэта песня па ўсім свеце,
Плоту, путаў ані знае
Ад сталецця да сталецця!

29/X-18 г.

СОНЦУ

Ой ты, маё сонца,
Як-жа свеціш ясна.
Дзе-ж было раней ты,
Як быў я няшчасны?

Як я ў малалецтве
Радасці не ведаў,
Як за мной пляліся
Бяда, гора следам.

Як бацьку хаваў я
Выбітага з сілаў,
Як яго магілу
Паводка размыла.

Як ішоў маркотны,
Не знаўшы дарогі,
Абіваць з паклонам
Панскія парогі.

Як у адзіноцтве
Бадзяўся па свеце,
Як моладасць згібла
У самым расцвеце.

Ой ты, маё сонца,
Як-жа свеціш ясна!
Дзе-ж было раней ты,
Як я быў няшчасны?

Ляўкі. Аршаншчына.
Чэрвень. 1935.

СОСНЫ

Сосны выносныя,
Гордыя сосны!
Шмат вы ўжо носіце
Сонечных вёснаў.

Вас, супакойныя,
Вецер калыша,
Думкі ўзнімаеце
Шумам і цішай.

*

Тыя-ж на поўначы—
З вёснаў да вёснаў—
Ў сцюжнай Карэліі
Высяцца сосны.

Тыя-ж на поўдзені,
Над цёплым морам,
Сосны ахуталі
Крымскія горы.

*

Сосны далёкія,
Блізкія сосны,
Сэрцу вы любыя
З вёснаў да вёснаў.

Вас адзінакава
Вецер калыша,
Думкі ўзнімаеце
Шумам і цішай.

Ляўкі. Аршаншчына.
Чэрвень 1935.

УЛЕТКУ

Соладка ўлетку ў дзень ройны
Ў зелені, ў кветках купацца,
З ветрам гуляць неспакойным,
З сонцам гуляць, цалавацца!

Слухаць лясное гамонкі,
Зважных, няўцямлівых шумаў,
Як гэта хвойкі-сасонкі
Гойдаюць ласкава думы.

Слухаць, як міла ля ўзмежку
Гутарыць з коласам колас,
Як льецца ў сэрца з усмешкай
Нівы спагадлівы голас.

Музыка зычная ў свеце,—
Моўкнуць нягоды напасці...
Хочацца думаць, як дзеці,
Верыць, як дзеці, у шчасце

1926 г.

ЛЯСНОЕ ВОЗЕРА

Дрэмле абсаджана лесам адвечным,
Цінай засланае возера ў лесе;
Шастае сціха асока і аер,
Нудныя казкі куст з кустам шапоча.

Сосны і вязы, дубы і асіны
Вокала возера вартай пасталі,
Долу ківаюць паклоны нямыя,
Небу малітву таемную твораць.

Возера! Возера! Йду к табе смутны
Соннаю пушчай, амшалаю сцежкай,—
Жоўтае лісце шасціць пад нагамі,
Шчокі калючка сасновая шчыпе.

Сам з сабой на-сам пад дубам саджуся,—
Вочы і думкі пабеглі далёка...
Сцішна над возерам, воблачна ў небе...
Недзе запелі узвіжанне гусі.

10|VIII 1919 г.

ВОСЕНЬ

Села пад пушчаю восень,
Вочы ўтаропіўшы ўдаль;
Жаль ёй павяўшых дакосін,
Спетых дажынак ёй жаль.

Пацеры шчыра шапоча,
Нудную шэпча мальбу;
Творыць паціху уночы
Свету сваю варажбу.

Склікала вецер і хмары,
Кожнаму дзела дала:
Вецер завыў на папары,
З хмары павісла імгла.

Вецер, убраўшыся ў сілы,
Лесам, як вехцем, трасе,
Крыж вырывае з магілы,
Круціць салому ў страсе.

Хмара, упіўшыся морам,
Хвошча і хвошча дажджом,
Плача нязмераным горам,
Жаліць душу, як нажом.

Вецер і хмара да хаты
Просяцца, лезуць смалой:
Вецер дзьме ў комін заўзята,
Хмара лье ў вокны залой.

Ў шчылінах свіст не сціхае,
Муціць, варожыць, кляне,
Як-бы жывы хто ўздыхае
Ў слёзнай поўяве, поўсне.

Мокрыя каплі па шыбах
Плюскаюць, хлюпчуць, бубняць,
Быццам людцоў у сялібах
Мецяць патопай даняць.

— Скуль вы? Што трэба вам, госці,
Зваў вас які гаспадар?—
З хаты пытаецца хтосьці
Буйнага ветру і хмар.

— Восень сюды вам за кару
Выгнала нас на папас!—
Гэтакі вецер і хмара
Кідаюць хаце адказ.

І ўзноў завыў вецер жудка,
Дождж пачаў сцёбаць сільней...
А там пад пушчай ціхутка
Моліцца восень далей.

Знізвае пацеры восень,
Вочы ўтаропіўшы ўдаль;
Жаль ёй павяўшых дакосін,
Спетых дажынак ёй жаль.

24/VIII 1919 г.

УДОСВЕТАК

Яшчэ певень пець не масціцца,
Не згасла ніводная зорка,—
У хаце дыміцца газніца,
У хаце ўжо чутна гаворка.

За прасніцай з мяккай кудзеляй
Папрадуха сучыць пры сценцы,
За нітачкай нітачку сцеле,
Вурчыць і вурчыць вераценца.

Хоць мілы сон клеіць павекі,
Хоць будзіць пасцель успамінак,
Дзяўчына сон гоніць наўцекі,
Расце і таўсцее пачынак.

*

А ў полі заходзіцца бура,
Разносяцца жальбы і стогны,
Страхою калоціць віхура,
Дождж хвошча па шыбах сцюдзёны.

Пуцінай брыдзе падарожны,
Куды ён прыдзе, не згадаці,
Паглядкаю сочыць трывожнай
Сцяжыну ў балоцістай гаці.

Над ім небам з хмарамі вісне,
Цямрыца, дзе вокам ні кінуць;
Няўжо-ж вогнік з хаты не блісне,
Няўжо-ж падарожнаму гінуць?

*

Папрадуху зморы абселі,
У руках вераценца не скача;
Галоўку схіліла к кудзелі,
І дрэмле, і сон дзіўны бача.

Ёй сніцца, што знекуля хтосьці
Спяшыць у дарозе дахаты,
Што ён так спяшыць к ёй у госці,
Такі малады і багаты.

І ўсмешка ўсцвіла маладая,
І кроў забурліла крыніцай...
Ёй сніцца... Дый хто там згадае,
Што ўдосвет папрадусе сніцца?..

10-XI 1918 г.

МАРОЗ

Іду я, сняжысты, ўсясільны,
Па сцежках-пуцінах пустых,
І ночкай і днём безупынна
Пільную абшараў сваіх.

Бязмежна, ўладарна паную
Пад сховаю пушчавых вех,
Каронаю бор мне зялёны,
А тронам-пасадам бел-снег.

Палац мой—лес буйны, вяцвісты—
Ірдзіцца брыльянтамі скрозь,
Мне воўк і мядзведзь у паслугах,
Мне служыць вавёрка і лось.

Як пухам, сняжком пасыпаю
І хвою і ёлку, і клён;
Хто ў госці ка мне забярэцца,
Тулю тых, галублю іх сон.

І казкі шапчу ім аб шчасці,
І цемру зганяю з вачэй...
Хадзіце, хадзіце к марозу!
Хадзіце у госці хутчэй!

1921 г.

ВЕЦЕР

Ах, і з якой-жа дакукай
Бушуе са свістам крылаты!
Вые жалобна, як сука
Па ўтопленых дзецях-шчанятах.

З гікам праз нетры, ламочча
Імчыцца і ліжа вужакай,
Ліжацца ў вушы, у вочы,
Як тая слізлівая п'яўка.

Скуль яго з немачай гэтай
Нялёгкая гоніць, прыгнала,
Як-бы яму людзей, свету
Без свету майго яшчэ мала?

Я-ж не прасіў і не клікаў,—
Не трэба такога мне госця,—
Без тваёй музыкі дзікай
Патраплю зложыць свае косці.

1926 г.

ШОЎ Я ПУШЧАЮ...

Шоў я пушчаю аднойчы,—
А ісці нялёгка пушчай,—
Тут насустрач позірк воўчы,
Вызірае жудка з гушчы.

Пацярэб'ем, ломам трушчу,—
А ён следам патарочай,
Кіну торбай, грыбам—хрушчам,—
Зубы скаліць, пхнецца, моўча.

Хоць-бы ўжо расстацца з ночкай,
Хоць-бы вочы дзень расплюшчыў:
Каб заглянуць сонцу ў вочы,
Каб не знаць цянётаў-блюшчаў.

Развіднела. Ў чорнай гушчы
Знік маланкай позірк воўчы,
Заіграла песні пушча,
Дзяцел дзюбай затуркочыў.

За яснотай, каб не збочыць,
Мкнуся, пруся, верас трушчу—
Праз карчоўе, праз ламочча,—
Хай звяр'ё там пушчу лушча.

Гэтак з ношай, як той грузчык,
З ношай рызыкі малойчай,
Рвучы путы, скруты, блюшчы,
Відным шляхам далей крочу.

Ляўкі. Аршаншчына.
Жнівень 1935 г.

МЛЕЧНЫ ШЛЯХ

Лёг па небе шлях млечны, шлях злепленых зорак,
Паясом-серабром без канца і пачатку,
І цікуе, як месяц, з ўзгорку на ўзгорак
Пад ім лазіць, мяняючы штоноч апратку.

І галубіць шлях бледны зямлю яснавіцай,
Сочыць вочак мільёнамі долю людскую,
То святлей, то мглісцей зацвітае; мігцімца,
Сее скрозь ні то сон, ні то яву такую.

Людзі кажуць, што птушкам, зблудзіўшым уночы,
Млечны шлях служыць сцежкай-пуцінай у вырай.
Яшчэ кажуць, што гэта слязінкі сірочы
Замяніліся ў зоркі ды свецяць так шчыра.

9/XI-18 г.

ЗВАНЫ

Гудуць званы, з дня ў дзень гудуць мядзяныя званы,
Як стогн, гук-водгулле гучыць мальбою жудзі;
Дрыжыць званіцы мур сцюдзёны, цагляны,
Дрыжыць званар, надорваныя рвучы грудзі.

Наводзіць гэта музыка нязводны звод нуды,—
Скрабе душу, як сенажаць жалезныя бароны,
Па сэрцу б'е дождж па шклянай шыбе у халады,
Гадуе ў думах сказ будучы, забабонны.

У мазгі залазіць жах, што гэты буйны звон званоў,—
Хаўтурны гэта звон спакон нямых сталеццяў,
Што гэтая званіца—мерцвяковы вечны схоў,
Званар—грабар, што косці згортвае па свеце.

8/XI-18 г.

ПАЯЗДЖАНЕ

Распаўзлася па абшары
Сцюжным пухам, сцюжнай марай
Папаўзуха-завіруха—
Злога духа злыбядуха.

Ў полі дымна, ў полі цёмна,
Беспатольна і заломна,
Ні пуціны, ні упыння,
Як у вечнай дамавіне.

Як у моры, ў белым снегу,
Без днявання, без начлегу,
Ў бездарожжа, ў беспрыстанне
Едуць, едуць паязджане.

Едуць, едуць, ані следу,
Ні праслуху, ні прагледу,
Ні прасвету, ні надзеі,
Ўсё ў зацмішчы, ўсё ў завеі.

Папаўзуха-завіруха
Шэпча, шэпча штось да вуха
Аб музыцы-дудаграі,
Аб пшанічным караваі.

Снежным надзячы начлегам,
Пасыпае сном і снегам,
Лазам лезе ў сэрца, ў вочы,
Зазірае патарочай.

Маладога к маладусе,
Свата к сваццi-пасядусе,
Да закосніцы закоснiю
Жах прытульна прыкароснiў.

Прытуліліся, як дзецi,
Як галубкі на рассвеце,
Як нішто ні знаць, ні ведаць,
І ўсё едуць, едуць, едуць.

А над імі збеядуха,
Папаўзуха-завiруха,
Снежнай хістаючы вехай,
Захліпаецца ад смеху.

27/XII-18 г.

БУРАЛОМ

Пахіліўся дуб да дуба
Ды бурчыць, гамоне:
— Што-то вецер вельмі груба
Загуляў сягоння!

Паглядзі, сусед, на пушчу,
Як трашчаць галіны, —
Там у самую ўжо гушчу
Вецер сілы кінуў!

Вунь, прымець, старуха-хвойка
Скочыла з карэння,
А вунь там з бярозы бойкай
Валіцца паленне.

Пакацілася удоўжкі
І асіна-сваці...
Фу, ты! аж мяне ў дрожкі
Пачало кідаці!..

Што? Не ўстояла і ліпа—
Рухнула, бядачка!..
Ці-ж быць можа? ўжо захліпаў
І стары твой бацька.

Ах! што гэта?.. Праз узгоркі...
Ці-ж то к нам?.. Ой, ногі...
І, не скончыўшы гаворкі,
Рынуў дуб, як доўгі.

14/XI 1918 г.

ЗАБЫТАЯ КАРЧМА

Павыбіты вокны, сарвана страха,
Паўлазілі ў гліну вуглы,
Абдымлены комін тырчыць, як вяха,
Як здань, вызірае з імглы.

Стаіць, як абскубаны зверам шкілет,
Забытая светам карчма,
Начніцы пяюць ёй магільны прывет,
Галубіць пракляццямі цьма.

Разбітая напал калісь перуном,
Асіна ўздыхае над ёй,—
Калыша, матае кастыльным галлём,
Шыпіць, уздыхае змяёй.

Як вісельнік, звісла галіна адна,
Бы цэпам калоце ў камель,
І сведчыць, што некалі, вельмі здаўна,
На гэтай галіне...
Як шмель,

Шумела, гудзела карчма усю ноч,
Музыка рваў струны і смык;
Бяда і нуда адыходзілі проч,—
Рашаў гаспадарку мужык.

Вось поўнач... Звон чарак... Смех, крыкі, кляцьба.,.
Не сцяміш, дзе свой, дзе чужы...
Гахх!.. цвякнуў тапор... Міг, знямела гульба...
Ляжыць труп, як крыж на мяжы...

— Мярцвяк!!—загудзеў разбуялы народ
І рынуў з святліцы пад тын...
— Дзе ўбіўца?.. На горкай асіне, бы кнот...
Хістаўся нябожчыкаў сын...

Мінула гулянка... Замерла жыццё...
Канае карчма у журбе;
Навокала блудзіць зданнё, страхаццё,
Па шчылінах вецер скрабе.

І толькі у поўнач адзін раз у год
Карчма ажывае на міг:
Музыка іграе, гамоніць народ,
Кружыць за кяліхам кяліх.

І ў саму гульню, наганяючы жах,
З'яўляюцца госці туды:
Стары—з тапаром у кастлявых грудзях,
На шыі з пятлёй—маладды...

13/XI-18 г.

ЛЕТАПІСНАЕ

Прысвячаю дзесяцігоддзю БССР

На магілах ваякаў,
Што ляглі за советы,
Ты, Рэспубліка, ўстала
І ўсяму свеціш свету.

. . . .

Былі годы няволі,
Былі жудкія годы,
Людзі ў ёрмах марнелі
Без шчаслівай прыгоды.

Вораг польскі і рускі
Шчыра множыў курганы,—
Не было Беларусі,
Толькі быў „Край забраны".

Расіяне, палякі
Ды французы, і шведы
Беларускай крывёю
Палівалі край гэты.

Былі жудкія годы,
Яшчэ горшых даждалі,
Як вайны усясветнай
Пракаціліся хвалі.

Бітву ўзнялі цараты
За таляры і троны,
Безліч кінуўшы люду
Ў прадсмяротныя стогны.

І пакрылі руінай
Нашы землі і хаты,
А народ зрабавалі,
Як разбойнікі-каты.

... Што за хмара такая
Пхнецца, як вокам кінуць.—
Беларускі люд бедны
Пабрыў „бежанцамі“ гінуць.

Рэвалюцыя. Воля.
Верх узяў пролетарый...
Беларусь, як жабрачка,
Брыдзе з „бежанства“ хмарай—

Сцяг чырвоны над Менскам,
А з ім—гімн міжнародны...
Абвяшчэнне советаў:
БССР быць свабоднай...

А паляку не сціцца,
З боем прэцца, як змора;
Яму панскую Польшчу
Дай „ад мора да мора“.

Арол белы над Менскам,
А з ім польскія дары:
Катаванні, пагромы,
Шыбяніцы, пажары.

Адступіў ўрэшце вораг,
Але ў спадках пакінуў
Папялішчы ў сталіцы
І руіны, і руіны...

А далей, як-бы мала
Ўсіх гэтых няшчасцяў:
Рыжскі мір перарэзаў
Беларусь на дзве часці.

З слупамі з арламі
Беларусы пад панам, —
Далей ёрмы валочуць,
Звоняць гулка ў кайданы.

. . . .

На магілах ваякаў,
Што ляглі за советы,
Ты, Рэспубліка, ўстала
І ўсяму свеціш свету.

. . . .

Беларусь, маё сэрца,
Залатая краіна,
Як нявольнік з няволі,
Паўстаеш ты з руінаў.

За будынкам будынак,
Як той лес узрастае,
І замежны парадак,
Як лазою, хістаеш.

Ты прывабіш сабою,
Сваім ладам зарнічным
Беларусь з-пад прыгону,
З-за слупоў пагранічных.

Безаглядна, няспынна,
З маладняцкім разгонам
Думкі новыя й долю
Нясеш нашым загонам.

Зарунеюць палеткі
Руннютю буйнай, сачыстай,
Людзі працу ўшануюць
Беспрыгонна, ўрачыста.

Нацыянальная сварка
Ўжо ў нас месца не знойдзе,—
Чалавек чалавеку
Будзе братам папраўдзе.

А гудкі і жалейкі
Тваіх местаў і сёлаў
Запяюць аднагодна,
Пераможна, вясёла.

І ніхто ўжо не зможа
Ані ў якай прыгодзе
Налажыць табе путы,
Беларускі народзе.

. . . .

На магілах ваякаў,
Што ляглі за Советы,
Ты, Рэспубліка, ўстала
І ўсяму свеціш свету.

Менск, снежань 1928.

З УГОДКАВЫХ НАСТРОЯЎ

Да дзесяцігоддзя Кастрычнікавай рэвалюцыі

1

Як пабег тады той
Вокліч ды па хатах...
Гэй, на сход зыходзься!
Дзень ідзе расплаты.

Выпала часіна
Падвясці злічэнне
Крыўды векавечнай,
Вечнага цярпення.

Помстай за знявагу
Ды за катаванне
Дзякаваць удзячна
З вечара да рання.

Кузні і палеткі
Чысціць днём і ночай
Ад крыві мужыцкай,
Ад крыві рабочай.

Хай дымяць пажары
Тут і там крывава,
Каб было скрозь відна,
Як ідзе расправа.

. . . .

І ўздрыгнуў сатрапа
Задрыжэў багаты,
Як пабег тады той
Вокліч да па хатах.

2

„Ад Тайгі да Брытанскіх марэй"
Ходзяць ходам бунты;
Ад магнацкіх, ад панскіх дзвярэй
Затрашчэлі шпунты.

Уцякай, хто пад пухам апух,
Падкасаўшы полы.
Бо ўзбудзіўся збунтараны дух,
Бо йдзе босы, голы.

Як у высі ў вырай плылі,
Гагаталі гусі,
А у нізе гнуўся лес да зямлі,
Нібы старац, гнуўся.

Дзе сякуць, там лятуць шчэпкі проч,
Соладка ці горка,
Дзе прапала кароўка за ноч,—
Прападай вяроўка.

Ірзуць коні, калёсы скрыпяць
Ад Дону да Бугу,
Калі гнаць, то ўжо гнаць аж у гаць,
Распінай папругу.

Не прыставіш да сценкі, цябе
Аж да двух прыставяць,
І ніхто ні ў мальбе, ні ў кляцьбе
Ад пятлі не збавіць.

Гэй, каваль, дзьмі ў мяхі, а сталь грэй
Да самага грунту...
„Ад Тайгі да Брытанскіх марэй“
Ходзяць ходам бунты.

3

Не елася, не спалася,
Куды там падвяселіцца.
Як гэта раскілзалася
Чырвоная мяцеліца.

Ідзе моц непакорная,
А следам—кпіны, гоманы,
Як тыя дымы чорныя
Над пушчаю паломанай.

Шушукалі, хіхікалі
Падсуседзі дасужыя,
Назад вярнуцца клікалі—
З натугі, бач, нядужае.

Куды вам лезці з віламі?—
Так пальцам з боку тыцкалі:
Як выйдуць проць з крапіламі
Ды з кулямі англіцкімі.

Не справіць вам уходзінаў
На новае паселішча,
А сцежка, вамі пройдзена,
Абернецца ў папелішча.

Супроць сусветных правілаў
Не вам ісці з паходняю...
Так сыкала, так правіла
Падсуседства прыгоднае.

4

Уцякала за ночкаю ночка
За горы,
Паласкаліся ў росах чырвоных
Разоры.

Запалялася сонца аб сонца
Агніста,
Пасыпаліся косці пасыпкай
Вячыстай.

Рассыпаліся прыскам палацы
І вежы,
Гудам водгулле-рэха ляцела
За межы.

А з-за межаў—чужынцы, як злыдні,
На пашу,
Каб суняць вызваленне і помсту
Паўстаўшых.

Тры-чатыры так восені счэзлі
Руінай,
Як змаганне ішло пераможна,
Няспынна.

Уцякала за ночкаю ночка
За горы,
Паласкаліся ў росах чырвоных
Разоры.

5

Зацымбалілі цымбалы,
Забубнілі бубны,
Як вярталіся з паходу,
З бойкі вельмі труднай.

Сустрачалі маткі, сёстры
І з блізка, і з даля,
Адны плакалі ад шчасця,
Другія ад жалю.

Падлічалі, вылічалі,
Шмат не далічылі...
Ой, вяліку дань аддалі
Варожае сіле!

Ля гасцінцу, ля дарогі
Курганок віднее,
А на ім—штогод вяночак
З беленькіх лілеяў.

Не забылі добры людзі
Ваяка за долю,
Што злажыў сваю галоўку,
Як травінку ў полі.

Не забылася дзяўчына
Курганка ля шляху:
Кожны год вянок прыносіць
І кладзе без жаху.

Зацымбалілі цымбалы,
Забубнелі бубны,
Як вярталіся з паходу,
З бойкі вельмі труднай.

6

На дзесятыя угодкі,
Хоць ноч доўга, дзень карокі,
Развважае ўвесь народ,
Які вышаў умалот.

Дзе якое было жніва,
Ці ўрадліва, ці шчасліва;
Суды судзяць так і сяк,
Хто прасцей, хто накасяк.

На дзесятыя угодкі,
Паламаўшы загародкі,
Меншы, большы гаспадар
З перамогі цягне дар.

Той—сноп жыта, той аўчыну,
Той—шасцерню на машыну,
А кум—куму, свату—сват,
Хай жыве ўжо новы лад!

На дзесятыя угодкі
Варма варaць мёд салодкі,
А па мёдзе—рукі ў бок
Ды у скокі крок-у-крок!

Скача горад, скача вёска,
Адно іскры з-пад падноскаў...
Скачы, ўнуча, скачы, дзед,
Ад пабедаў да пабед!

Менск. 29/X 1927 г.

БАРЫСАЎ

1

Плыве у свет рака Бяроза,
Плыве сягоння, як і ўчора:
То паміж ніцых вербалозаў,
То між адвечных пушчаў-бораў.

Сваёй вадою поіць шчыра
Калгасы, фабрыкі, заводы,
І на плячах нясе між віраў
Плыты і лайбы, й параходы.

Плыве рака Бяроза плаўна,
Плыве, мінае горы, долы;
На берагах яе спраддаўна
Паўсталі гарады і сёлы.

Паўстаў Барысаў ў сотні гоняў,
Стаіць над рэчкай і сніць думы:
Якім ён быў, якія сёння
Яму пяюць Бярозы шумы.

2

Кияжылі тут князі,
Крулі крулявалі,
І цары царылі
У крывавай хвалі.

Турмы будавалі,
Кавалі кайданы,
На народным целе
Сачыліся раны.

Былі войны, бітвы,
Слёзы, кроў ліліся,
Шведа, Банапарта
Сляды засталіся.

У бярэзінскіх водах
Немец паіў коні,—
Вільгельмава зграя
У памяці й сягоння.

Грабілі культурна,
Не знаючы жалю,
І армяк апошні
З бедняка знімалі.

Край абрабавалі,
Хоць за час кароткі,
Гэтыя блізкія
Гітлеравы продкі.

А паноў навалу,
Іх каранняў жудзі
Помніш ты, Барысаў,
Павек не забудзеш.

То было нядаўна—
Помніць комсамолец,
Як была скавала
Жудкая няволя.

Паны прывіталі
Цябе, мой Барысаў,
Вісельняй і куляй
І пажарным прыскам.

Генерал Шэптыцкі
Праклятае славы
Выпраўляў жалезам
Свой банкет крывавы.

Але да скanання
Яму не ўдалося
Спапяліць ідэю,
Як наша калоссе.

Генерал Шэптыцкі,
Найяснейшы пане!
Ўжо твой бот жандармскі
Болей тут не стане.

Ўжо табе не бачыць
Вісельняў, пагромаў,
Што тварыў ты, пане,
Ад польскай кароны.

Моцная ўжо зброя
Ў вольных пролетараў,
І на тваю кару
Ўстануць грознай карай.

3

Панясла Бяроза
Кроў людскую ў мора,
А з крывёю разам
Вялікае гора.

Павешаных сем'яў,
Сірацінаў кволых,
Спаленых пажарам
Гарадоў і сёлаў.

Спалены Барысаў
Збыўся акупантаў,
Рукой большэвіцкай
Паўстае гігантам.

Паўстае з руінаў
Кветкаю ружовай,
Фабрыкі, заводы
Заводзіць нанова.

Коміны пад небам
Задымелі дымам,
Гудкі загудзелі
Над усёй радзімай.

Бярэзінскім буйным
Камбінатам смела
Ужо ганарыцца
Перад светам цэлым.

За нашых запалак
Аганёк цудоўны
Сыпяцца далары—
Гарні жменяй поўнай.

А народ рабочы
Гэткі маладзецкі!
Такі знойдзеш толькі
Ў Саюзе Савецкім.

Працуе ударна
З вясёлым прыветам,
Бо ён сын адданы
Краіны Саветаў.

Ён хадзіў паходам
На табун варожы.
Сягоння багацце
Для краіны множыць.

Горды сваёй сілай,
Уладай сваёй горды,
Пры станку стаіць ён
Непахісна, цвёрда.

4

У фабрыках, заводах
Гоман ля машынаў:
— Леніну мы помнік
Паставіць павінны.

Трэба таму помнік,
Які ўдзень і ўночы
Ўвесь свой век змагаўся
За справы рабочых.

Так пайшла па цэхах
Ды па ўсіх брыгадах
У рабочай масе
Важная нарада.

Колькі хто даць можа
Сваіх заработкаў
На такую справу,
А ў тэрмін кароткі.

Не ахвяры гэта,
І гэта не грошы,
Што ўносіў рабочы
Старшы і малодшы,—

А крупінку сэрца
Хацеў кожны ўнесці,
Каб ленінскай славы
Шлі 'шчэ далей весці.

І паўстаў гранітам
Правадыру помнік
У барысаўскім парку
Для вякоў патомных.

5

І памёр стары Барысаў.
    Ўстаў Барысаў новы;
Не дымяць агні пажараў,
    Не бразжаць аковы.

Прамінула ліхалецце
    Бураў, завірухаў,
Аднак ты, Барысаў новы,
    Не драмі, а слухай.

Не паддайся снам спакойным
    Пад шчаслівым небам:
Хітры вораг за мяжою
    Набівае стрэльбы.

6/VII-34 г.

НАД РАКОЙ АРЭСАЙ[1]

1. Замест уступу

Шмат злажылі казак
І легенд і песень
Людзі пра балота,
Пра сваё Палессе.

А не чуў я песні
Пра жыццё комуны,
Слаўных комунараў,
З сваёй справы думных.

Як яны аддана
У глухое далі
Для ўсяго Саюза
Славы прыбаўлялі.

А не чуў я песні
І праўдзівых сказаў,
Што і комунаркі
Йшлі змагацца разам.

---

[1] Арэса—балоцістая рэчка на заходне-паўднёвай ускраіне БССР. Паабапал яе цягнуліся вялікія балоты. Балоты зараз асушаны і на месцы асушаных балот арганізавана чырвонаармейская комуна і соўгас. Паэма „Над ракой Арэсай“ прысвечана апісанню гэтай комуны і соўгаса.

Як на топкім полі
Ў грамадзе рабочай,
Сіл не шкадавалі
І красы дзявочай.

А не чуў я песні
Пра герояў працы,
Змусілі што багну
Сабе пакарацца.

Як супроць ідучы
Цяжкасцей трывожных,
Вышлі на шлях роўны,
Вышлі пераможна.

І не чуў, не чуў я
Новых гулкіх песень,
Што пяе сягоння
Новае Палессе.

2. Аб мінулым

Крумкач глюгу звесіў
Над згніўшай калодай...
Прысніла Палессе
Мінулыя годы.

Былі тут калісьці—
Багнішчы-балоты,
Ў дрыгве прэла лісце,
Асокі, чароты...

Ідзе чалавек там,—
Засмокча смугою,
Са стогнэм і крэктам
Загіне з душою.

Звер блукае дзікі
Ў пагоды, ў імжакі,
Гусей дзікіх клікі,
Гадзюкі, вужакі...

Мядзведзь смокча лапу
Ў бярлозе санліва,
Лось высунуў храпу,
Шукае спажывы.

Дзік ходзіць з дзічыхай,
За ім—табун воўчы.
Усякае ліха—
Ўдзень белы і ўночы.

Там-сям човен вузкі,
Нібы дамавіна,
Прасунецца ў грузкіх
Катлінах-багнінах.

Адно з вясной яснай
Палессе ускрэсне,
Спаткае няшчасна
Вясну і прадвесне.

Свой спеў салавейка
Ў галлі адшчабеча,
Аб шчасці жалейка
Гаротна ад'енча.

Скукуе зязюля
Адвечнае ку-ку,
Паліча бабуля,
Ці шмат яшчэ мукаў.

А там зноў магілай
Палессе замоўкла,
Зноў спіць яго сіла
Пад багнай пажоўклай,

А людзі? а людзі?—
Іх мала-нямала,—
Упаўшыя грудзі,
Бяда ўслед навалай.

Між топкіх багнішчаў,
На выдмах пясчаных,
Як на папялішчы,
Рад хат, бы курганаў.

Жывуць людзі ў хатах,
Плятуць сабе лапці,
Каб з торбай у латах
Пайсці жабраваці.

Пад шум бесканечны
Бярозаў і соснаў
Сахой недарэчнай
Аруць пясок млосна.

Іх розум балота
Трымае палонна,—
Красуе цямнота,—
Растуць забабоны.

Легенды і казкі
Прыгонных законаў
Паўзуць мохам вязкім,
Багуннем зялёным.

Праз леты і зімы
Паданне йшло ў векі:
— Палешукі мы,
А не чалавекі!

3. Зашумела, загуло...

I

Зашумела, загуло,
Бы землетрасенне,
На палескае сяло
Пайшло утрапенне.

Люду хмара наплыла,
Покліч птушы ўзвіўся,
Небам сіняя імгла...
Скуль яны ўзяліся?

Украінцаў тут гурма
Й старобінцаў нашых
Набрыло, як на кірмаш,
На багнаву пашу.

Безлік хлопцаў-звалыяк,
Дзядзькаў барадатых,
Пілы вострыя ў руках,
Тапары, лапаты.

Што-та будзе тут цяпер?
„Нічога не будзе!"—
Хітра думалі ў чацвер
Палескія людзі.

А ў нядзелю, чуць зара,
Сякеры запелі,
Ад лапат балот кара
Рвецца ў топкім целе.

Шум і гоман навакол,
Як на тым ігрышчы,
А лапаты рэжуць дол,
А сякера свішча.

Рыюць людзі топкі торф
У вадзе па пахі,
А у жылах бурліць кроў,—
Багна ім не ў страхі!

Яны знаюць, што ўжо так
Не быць, як калісьці,
Што пакінуць яны знак
Вялікай карысці.

За канавай, як струна,
Новая канава,—
Ўсе падобны, як адна,
І злева і справа.

Спанаваў звярыну страх,
Ад людзей страх гоніць—
Па тарфянні, па карчах,
За гонямі, гоні...

На гектары абнялі
Канавамі нетры,
Далей мерацць пачалі
Ўжо на кілометры.

Магістралі[1] прад табой—
Не змерыць і вокам,—
Тарфянішча прад сяўбой
Блізкай, недалёкай...

Магістралі, дрэнажы[2]
Шляхі ў багне значаць...
Ой, дарэмна варажыў
Паляшук няўдачу!

---

[1] Магістраль—канал для асушкі балот.
[2] Дрэнаж—штучны сток стаячай вады ў мэтах асушкі балот.

Не дабачыў паляшук
З хаты безваконнай
Дзён надходзячых без мук,
Без трудоў прыгонных.

Раскаваў балота з пут,
З дрыгвы непраходнай
Гераічны вольны люд
Працаю свабоднай.

II

І ляжаць канавы,
Тыя магістралі,
Па іх воды рэчкай
Усё далей, далей

Бягуць да Арэсы
Сярод яшчэ пустак,—
Цаліной балота
Залягае густа.

Магістралі складна
Шлях працерабілі,
А йшчэ шмат работы
Чалавечай сіле,

Каб зрабіць прыгоднай
Глебу ў самым дзеле,
Каб на полі роўным
Трактары запелі,

Каб высокі, буйны
На тарфянні чыстым
Зашумеў чаротам
Колас залацісты.

Чакае Палессе
Людзей смелых, жвавых,
Каб прышлі і дружна
Ўзяліся за справу.

Рук яно чакае
Новых, гаспадарчых,
Спаборнікаў стойкіх,
Брыгадаў ударных.

Яны хутка прыдуць,
Вогнішчы разложаць,
Да канца балота
З багны адварожаць.

Бо йдуць чуткі сільна
Па цэлай краіне,
Што адкрыты скарбы
Ў балотнай пустыні.

4. Комуна

I

Вясной з'явілася іх сем
Свет новы будаваць,
А восеняй прышло яшчэ
Іх семдзесят і пяць.

З Самарскае дывізіі
Было найбольш за ўсіх—
Балотных здольных піонэраў,
Ахвочых, маладых.

Прышлі і фрунзаўцы варочаць
Супольна цаліну,
На дрэмлючых спрадвеку землях
Заводзіць навіну.

Таксама і з Чангарскай
    Дывізіі ўдалой
Сюды з'явілася іх восем
    Наступнаю вясной.

Жаданне ладзіць новы лад
    Сюды ўсіх прывяло,
Надзея, вера ў лепшы час—
    Багацце іх было.

Не страшны смелым ім былі
    Слякота, халады,
Асенняя слата, імжа,
    Снягі, марозы, льды.

А Забалоццем той бугор
    Зваў паляшук здаўна,
Дзе першы раз нагу сваю
    Паставіў комунар.

Балота, забалаць балот,
    Як там ні называй,
Але ступіў тут большэвік—
    Ён зменіць гэты край.

Палаткі, пілы, тапары
    Прывалаклі з сабой,
І згодна, як адной сям'ёй,
    Пайшлі ў рашучы бой.

Адны ў дрыгве карчуюць гаць,—
    Паўзуць уверх карчы,—
Другія вараць у катлах
    Ім скромныя харчы.

А трэція цягаюць лес,
    Каб збудаваць барак...
Ў палатцы добра ўлетку жыць,
    Але зімой—не так.

Карчуюць нетру дзень-у-дзень
Удоўж, ушыр, углыб;
Палаткі з імі след-у-след,—
Другіх няма сяліб.

За крокам крок, за метрам метр,
За гектарам гектар—
Чысцее поле тарфянішч,
У сонцы ўжо абшар.

II

Кіпіць работа, як нідзе,
Гарыць ажно яна ў руках,
Што знача праца ў грамадзе—
Які палёт, які размах!

Здавалася-б, чаго хацець,—
Працуй ды весела пяі!
Але павук расставіў сець
У комунарскае сям'і.

І пазіраюць спадылба,
Як-бы тачыў на іх хто нож,
Там-сям прарвецца і кляцьба,
Скрабецца ў сэрцы нейкі смоўж.

Ў комуне быццам нелады,
Бы менш дабра, а болей зла...
А таго ліха, той бяды
Прычына простая была.

З васьмі чангарцаў пяцярых
Няўдалых вышла змагароў:
Яшчэ нявольніцкіх старых
Не пазбыліся ланцугоў.

Комуна ім была няўцям,
Трымаліся, як дзікуны;
Палатку й то асобна там
Сабе паставілі яны.

Імкнуцца быць не на віду,
Самі сабой гуляюць, спяць,
Ўсю неспакояць грамаду
Нягодных „комунараў“ пяць.

Работа ў іх курам на смех,
Работа іх ідзе за плот,
А як пасееш, так пажнеш,
Такі мець будзеш умалот.

Работа валіцца ім з рук,
Ды йшчэ давай круцель-муцель:
Каб, мабыць, менш было дакук,
Аддзельна ўзялі сабе дзель.

Ды на „дзялянцы“ на „сваёй“
На месцы топчуцца, як цьмы;
З бязглуздай працаю такой
Не дачакацца вам вясны.

І комунарам іх цярпець
Не стала болей ужо сіл;
Няхай пустуе лепей клець,
Чымся заводзіць у ёй пыл.

Хвалюецца люд малады,
Склікае сход аднаго дня.
На сход прышоў, як заўсяды,
Таварыш Модзін—старшыня.

І слова ўзяў, і кажа так:
— Тут не прыстанішча у нас
Для гультаёў і для гуляк,
А месца для працоўных мас.

Мо' й смачны хлеб вам дармавы,—
Малая-ж гэтакім цана!
Комуне не патрэбны вы,
Без вас абойдзецца яна.

Адзін з пяцёх

Ды як-жа так?
Працуй, працуй,
Адно багно,
Ў дрыгве начуй.

Ні табе сон,
Ні ўчас яда,
Сячэ камар,
Смярдзіць вада.

Адзін з комунараў

А што-ж, вы мо' хацелі-б
Пуховае пасцелі,
Гарэлкі пяць бутэлек,
Як-бы дзе на вяселлі?

Каб на стале бліноў і сала
Гара высокая ляжала,
Ды не рабіць зусім нічога
Ні для сябе, ні для нікога?!

Другі з пяцёх

Ты контрафалдаў
Нам не мялі,—

Свабодных земляў
Шмат на зямлі;

Не трэба нам
Тваіх балот,
Дзе ногі сам
Паломіць чорт.

Адзін з чангарцаў
(да пяцёх)

Як вам не сорам, як не стыд,
Сябе так весці між братвы.
Чангарцы вы дасюль былі,
І не чангарцы ужо вы!

Як добрых тутка вас прыняў
Комуны вольнай калектыў,
Каб вольна, згодна, без прынук
З балота йсці да яснаты.

І праўду кажа старшыня,
Да слоў яго і я дадам:
Вы нашай здрадзілі сям'і—
Не месца ўжо ў комуне вам.

Другі з комунараў

Ды што з імі цацкацца,
Ды што валаводзіцца?
Без гэткіх комуншчыкаў
Комуна абойдзецца.

Не нам з адшчапенцамі
Такімі ўжо братацца,
З няўдалай „брыгадаю"
Пара нам рассватацца!

Трэці з комунараў

Пад партыйным кіраўніцтвам
Працуем на якасць,
Нам урад ідзе насустрач
І наша грамадскасць.

За ўсім крэпка назіраем
Вокам гаспадарскім,
І мітрэнжыць[1] не дазволім
Лад наш комунарскі.

Ці то лодыр, ці прагульшчык,—
Тут не жыць такому...
Забірай манаткі з хаткі,
Выбірайся з дому!

Старшыня Модзін

Таварышы, цішэй!
А то ўжо надта громка,
У нашай грамадзе
Яно як-бы й няёмка.

З усіх вашых прамоў
Мне ясна тут адно:
З комуны трэ' было
Іх выключыць даўно.

Але, як проста кажуць,
Лепш позна, як ніколі;
Я галасую справу,
Як быць тут?—ваша воля!

---

1 Мітрэнжыць—у сэнсе баламуціць, падрываць, мяшаць.

Хто „за“, за выключэнне,—
Прашу падняць тых рукі,
Хто проць, хто устрымаўся?—
Няма. Без лішняй мукі.

Прайшло аднагалосна,
Каб выключыць за барскасць
З комуны пяцярых тых
З дывізіі Чангарскай.

Чацверты з комунараў

Ды выдаць ім паперы
І прыпісаць за кару,
Каб іх ў Саюзе зналі,
Што з іх за комунары.

. . . .

А траіх чангарцаў
Працуе і сягоння
На тых раскаваных
Комунарскіх гонях.

III

Як з плеч гара зваліласяе
З нялёгкай гэнай з‘явай.
З „пяцёркай“ расквіталіся
І далей зноў за справу.

У думках прасвятлелася
У комунараў нашых,
Комуне новастворанай
Разлад ужо не страшан.

Кіпіць работа цяжкая
Ад рання і да ночы,
Ніхто не йдзе з дакорамі,
Такі ўжо люд рабочы.

Загон балотны шырыцца,
Ачышчаны з карэння,
Іграюць пілы пільшчыкаў—
На дошкі йдзе бярвенне.

Адны рыхтуюць торфішча
Для севу безупынку,
Другія—дрэва звонкае
Пад новыя будынкі.

Цягнулася так месяцы,
Ды выплыла такое,
Што нехапае нечага
Комуне маладое.

Яны ўсе аглядзеліся,
Што ў іх няма жанчынаў,
Што так без гаспадыніных
Рук трудна жыць мужчынам.

* * *

Сход. На сходзе, як звычайна,
Старшынёй таварыш Модзін;
З нейкай думкаю патайнай
Сход вачыма ён абводзіць.

— Буду коратка мець слова,—
Кажа ён, як-бы меў клопат:—
Для комуны нашай новай
Жанчын трэба, ну, і ўсё тут!

— Трэба! трэба!—стогалосна
Загучэла гулка маса,
Ажно рэха пайшло ў соснах
Ад тэнораў і ад басаў.

— Галасую!—крычыць Модзін.
— Так прыняць? нашто час траціць!
І прынялі, і ніводзін
Проць не меў чаго сказаці.

— Дык вось,—Модзін далей кажа,—
Па чарзе дадому едзьце,—
І хай кожны з вас разважа,
Як і што мець на прымеце.

Ліквідуйце гаспадаркі—
Парасят, авечак, коні,
І прывозьце у комуну
Комунаркі хоць сягоння.

Хто жанаты, вязі жонку—
Без падушкі, ці з падушкай;
Хто не мае жонкі, звонку
Пашукай сабе падружку.

Пасля гэтакай прамовы
Ідуць весела дахаты,
Ўсе давольны з пастановы—
Нежанаты і жанаты.

І жаніцца, дык жаніцца,—
Байцы рады пастарацца,—
Святлей будзе у святліцы,
Ямчэй пойдзе ў полі праца.

А ў рабоце на балоце
Немалая будзе помач,
Бо жанчына пры ахвоце
Не паддасца ўжо нікому.

* * *

Шум і гоман вакол,
А што за навала?
То комуна ужо
Ўдвойчы большай стала.

І работа пайшла
Там спарней удвое,
Комунарскі народ
Ходзіць буйным роем.

Ідзе ў свет новы год—
Дзевяцьсот трыццаты;
Які-ж будзе, які:
Бедны, ці багаты?

Бягуць дні, як вада,
Снег ужо зыходзіць,—
Сваё права вясна
На зямлі заводзіць.

Лес зялёны шуміць,
Песнямі заліўся,
Над палянкай цвірчаць
Жаўрукі у высі.

А ў комуне, глядзі,
Вялікае свята:
Трыста гектар зярна
Засеяў ім трактар.

Пахаджаюць сабе
Зважна комунары
Каля першай сяўбы,
Як тут гаспадараць.

Пахадзілі сабе
Ды зноў у балота —
Карчаваць ды араць
Ударнаю ротай.

IV

Шмат чаго зрабілі
Комунары ўжо:
Выраслі будынкі
Над балот мяжой.

Хаты і аборы,
Хоць не ўсе йшчэ,
Сталі роўным радам,—
Стала жыць лягчэй.

Хутка збудавалі
І млын паравы,
Пры ім лесапілку
У два паставы.

Млын вурчыць ды меле
На муку зярно,
Рэжа лесапілка
За бярном бярно.

Пры той лесапілцы
Працаваў змагар,
Барысенкам зваўся
Гэны комунар.

Падкладаў калоды,
Дошкі аднімаў,
Але рукой моцнай
Долі не ўтрымаў.

Аднаго так разу,
Неўспадзеў зусім,
Адляцела дошка,
Гакнула па ім.

Гакнула без жалю,
Як тым абухом...
Народ збегся быстра,
Абступіў кругом.

На нарах панеслі,
Клалі ў ложак з нар;
Тры дні і тры ночы
Ўміраў комунар.

І сканаў ваяка
За быт комунарскі;
Ўжо яму не трэба
Ні трудоў, ні ласкі.

Над магілай свежай
Капнула сляза;
Чулую прамову
Старшыня сказаў:

— Спі, наш Барысенка,
Комунарскі сын!
У сям'і у нашай
Быў ты не адзін.

Арміі Чырвонай
Верны быў салдат,
Полк з цябе быў рады
І начальнік рад.

Ой, таварыш любы,
Рана, браце, згас,
Комуністам стойкім
Быў на варце ў нас.

Спі, наш Барысенка,
Лёгкім будзь пясок!..
Па табе астаўся
Твой малы сынок.

Ён цябе падменіць,
Не здрадзіць табе,—
Першым будзе ў нашай
Ворцы і сяўбе.

Будзе ён ударнік,
Будзе брыгадзір...
Спі, наш Барысенка,
Працы камандзір!

Сыпнулі зямлёю
На сасновы гроб;
Грабарок уважна
Курганок нагроб.

Комунаркі з боку
Плакалі няўзнак,—
Свайго комунара
Шкадавалі так.

Ды йшчэ галасілі
Бабулі на ўмор:
— На каго-ж пакінуў?
— А нашто-ж памёр?

V

Ідзе будаўніцтва,
Ідзе карчаванне
Усё далей, шырай,
Шчыра, безустання.

У комуне школа,
Электрычнасць, яслі,
Дымныя лучыны
Назаўсёды згаслі.

У комуне ў сотні
Кароў бродзяць стады,
Іржуць рэзва коні,
Растуць буйна грады.

А з прыселля глянуць,
Вокам кінуць вокал:
Разляглося поле
Далёка, далёка.

Трактары шнуруюць
Над Арэсай-рэчкай,
Сякуць плугам, дыскам
Торфішча на сечку.

Жыта, авёс, бульбу,
Каноплі, капусту
Засяваюць, садзяць
На той глебе тлустай.

І сёння зайздросціць
„Мінарал“ [1] балоту:
Бо ўраджай на торфе,
А на ім пустота.

---

[1] Новы тэрмін. Мінаралам завуць грунтовую глебу для адрознення ад балота.

Так расце, расце ўсё
Небывалым ростам.
І здаецца з боку
Ўсё так ясна, проста.

Як-бы тут спрадвеку
Ўсё так вырастала,
Бы сама сабою
Багна полем стала.

Але так здаецца...
Усё зрабілі рукі,
І іх не забудуць
Патомкі-унукі.

Што зрабілі людзі
З балотных палеткаў—
Сведкай верш мой гэты,
Вясна гэта сведкай.

Тысяча гектараў
Ды яшчэ са трыста
Засеяна збожжа
На балоце чыстым.

* * *

Я сяўбу сам бачыў,
Палеткі абходзіў,
На жыццё комуны
Наглядзеўся годзе.

Тут-жа я прымеціў
З'явішча такое:
Як-бы ўся ў іх праца
Шла сама сабою.

Бо як не ўзіраўся
Гэтак ды іначай,
Я там прыганятых
Ніякіх не бачыў.

Таксама начальства
Не чуваць, не відна...
Як-жа так без панства,
Без прынук агідных?

Ды такое нешта
Яшчэ я заўважыў,
Што для чужаземца
Здалося-б міражам.

Гэта перад светам
Павінен адзначыць:
Мне людзей там смутных
Не прышлося бачыць.

І не чуў ў комуне
Скрытных уздыханняў,
Лаянак і сварак,
Горкіх нараканняў.

VI

Да соўгаса Сосны[1]
Па балоце—рэйкі,—
Гэта ад комуны
Йдзе вузкакалейка.

Правялі ударна
Па даўгім абшары

[1] Соўгас імя дзесяцігоддзя БССР. Аб ім далей. Для скарачэння яго называюць па-старому проста—Сосны.—*Я. К.*

Зімою мінулай
Яе комунары.

Не было ў іх спецаў,
Ані там прарабаў,
Самі-ж яны зналі
Інжынерства слаба.

Знали адно толькі,
Што чыгунка трэба,
Як дождж на пасевы,
Як да стравы хлеба.

Гутарак нямала
Прышлося правесці,
А тут з менскіх цэнтраў
Аніякай весці.

Раяцца, мудруюць
Комунары чынна;
Думка аб чыгунцы
Ім загнала кліна.

Ўзяцца проста з мосту
За гэтую справу—
Нарабіць так можна
Шкоды для дзяржавы.

За блытню-ж такую
Дасціпных малойцаў
Ужо не пагладзяць
Гладка па галоўцы.

Раяцца з сабою
Весела, то хмурна,
Часам згодна, ціха,
Часам вельмі бурна.

Аж тут абазваўся
Громка Адзярыха:
— Будзем мець чыгунку,
Хай мне будзе ліха!

Служыў на заводзе,
Калісь я ў майстэрні,
Склёпваў рэсоры,
Складываў шасцерні.

Вылажу й чыгунку,
Будзьце ўжо спакойны,
Усё, што належа,
Зробім самастойна.

Пад яго камандай
Пайшла справа гладка...
І пабеглі шпалы,
Як за кладкай кладка.

Па іх рэйкі—шнурам,
Як на скрыпцы струны.
І ўжо ўсё гатова,
Карыстай, комуна!

Строіў Адзярыха
Для працоўных масаў,
Чырвонаармеец,
Адстаўны да часу.

Не вучыўся у ВТУЗ-ах,
Не быў інжынерам,
Комунар быў толькі,
На аўто шлях мерыў.

З тым, ці іншым стажам,
Але комуністы,
Пралажыў чыгунку
Па шляхах дрыгвістых.

* * *

Бягуць каляіны
У сем кілометраў,
Цягнік—па калеях,—
Адно свішчуць ветры.

Комунары пішуць,—
Стараюцца ўмела,—
Што ўжо іх чыгункай
Можна ездзіць смела.

— Прыедзьце, ўпішыце
Ў дзяржаўны прыбытак,
Правам узаконьце
Новы наш здабытак.

Прыехалі „спецы“,—
Як-жа не прыехаць,—
Пачалі дарогу
Аглядаці нехаць.

— Як так? Дзе дазволы?—
Пачалі адразу:
— Хто формії па форме
Падрады, заказы?

— Хто месца адводзіў?
Планаваў хто планы?
Чаму цыркуляры
У вас не захаваны?

І ўсё так бурчэлі,
А зласней, чым далей,
І не далі рады:
Каляю прынялі.

* * *

Свіснуў раз, свіснуў два
Шустры паравозік,
І павёз і павёз
За возікам возік.

Ваганеткі бягуць
Па рэйках чыгунных
Туды ў Сосны, ў соўгас
Ад самай комуны.

Ад соўгаса назад
У комуну едуць.
Колькі радасці той,
Трэба колькі ведаць!

То не жарт, то не смех,—
Маюць на падмогу
Ў гаспадарцы сваю
Жалезную дарогу.

Ты кукуй, не кукуй,
Зязюлечка-птушка...
Комунарцы цягнік
Празвалі „кукушкай“.

VII

А на рэчцы на Арэсе
    Сталася прыгода:
Ідзе наступ на балота
    З поўначы, з усходу.

Там красуе ўжо комуна
    На тарфянні бурым...
Паляшук жа адзіночка
    Усё йшчэ бровы хмура.

Не хмурыся, добры дзядзька,
    Гэтак хмурна, сумна.
Для тваёй-жа лепшай долі
    Вырасла комуна.

* * *

А па рэчцы па Арэсе
    Бегае „маторка“;
Стары човен, як карыта,
    Пазірае горка.

Дажывае свайго веку
    На яве ўжо новай,
Бо ўжо човен у Палессе
    Ўрэзаўся сталёвы.

Новы човен сілы повен,
    Гордасцю лялее...
Паланеецца Арэса
    Чырвонай лілеяй.

* * *

А на рэчцы на Арэсе
    Тэмп узяты шпаркі:
Комунары, комунаркі
    Глядзяць гаспадаркі.

Тут спаборніцтва ў пашане,
    Ударніцтва такжа,
Кожны месца сваё знае,
    Бо інача́й—як-жа?!

Не пагаснуць для іх зоркі,
Як дасюль не гаслі;
Пашыраецца комуна,
Пашырае яслі.

* * *

А на рэчцы на Арэсе
Растуць акцябраты,
Піонеры, комсамольцы—
З большэвіцкім гартам.

Расце змена комунарам
Стойкім, гартаваным,
Служыць будуць комунарству,
як бацькі, аддана.

Не папусцяць сябе ў крыўду
Ў буры, ў ліхалецці;
Для іх цэлы свет—край родны,
Для іх сонца свеціць.

* * *

А на рэчцы на Арэсе—
Будынкі, будынкі!
Пахнуць соснаю смалістай,
Пахнуць свежым тынкам.

Сцены гладка склютаваны,
Стрэхі з бляхі белай,
Столь, падлога габляваны,
Вокны ў сажань цэлы.

Днём іх сонца асвятляе,
Электрыка—ўночы...
Так сабе сам іх пастроіў
Комунар-рабочы.

А на рэчцы на Арэсе
Многа, многа дзіва;
Жывуць сабе комунары,
Весела, шчасліва.

Ды комуну сваю ладзяць,
Каб што дзе ды лепей,
Запяваюць гулка песні:
— „Калі хто зачэпе,

Ды час прыдзе, ды паклічуць
Да новай работы,—
Пойдзем асушаць з вінтоўкай
Пінскія балоты!“

5. *Соўгас*

I

Мар'іна балота,
Ніхто не ймець веры,
Колькі ты хаваеш
Багаццяў без меры!

Мар'іна балота,
Колькі ў табе красаў!
На сабе гадуеш
Комуну, соўгасы.

Мар'іна балота,
Буйнае прыволле!
Людзей сёння корміш,
Даеш корм жывёле.

* * *

Ідуць рэхі ў светы
Аб комуне цуднай,
Што так забуяла
Хутка, не марудна.

Ідуць рэхі ў светы...
А тым самым часам
Побач ля комуны
Паўсталі соўгасы.

На прыселлі Сосны
Адзін аснаваўся,
На гіганта вырас,
Адно дзіву дайся!

А другі—Загалле[1]—
Па той бок Арэсы
Зацвіў на балотах,
На тых пусталесах.

Сорак тысяч топча
Пад сабой гектараў.
Гэта вам не жарты,
Гэта вам не мара!

Але я Загалля
Не хачу узвышыць,—
Крытыкі хай лепей
Пахвалу напішуць.

Лепш я сваё слова
Адлажу напотым,
Бо там непаднятым
Пахне йшчэ балотам.

---

[1] Загалле—вёска недалёка ад соўгаса.

* * *

Сосны, мае Сосны!
Спрадвеку раслі вы,
Бачылі нямала
Ў век свой нешчаслівы.

Паншчыну, лад царскі
Бачылі вы, Сосны,
Многа зімаў, летаў,
Восеняў і веснаў.

Бачылі каранне
Убогага люду,
Ланцугі на шыі,
Голых трупаў груды.

* * *

Сосны мае, Сосны!
Сягнулі далёка,
Хоць расці над багнай
Было вам нялёгка.

Выраслі-ж вы буйна
Ўсяго за тры годы,
Горда узняліся,
Забуялі горда.

Ці то сонца свеціць,
Ці то месяц ясны,
Вам смяецца неба
Весела і шчасна.

* * *

Сосны мае, Сосны!
Для вас яшчэ далей,

Як у той комуне,
Ляглі магістралі.

На вашых палетках
Калектараў[1] болей,
Болей і дрэнажаў
Перасекла поле.

Тарфяное поле,
На якое ўчора
Чалавек баяўся
Выйсці з сваім горам,

А сягоння смела
Спяшыць за машынай
Па сухой раўніне...
Як гэта ўсё дзіўна!

II

Я не буду ўнутр залазіць
  Падзеяў соўгасных,
Апішу толькі, што бачыў
  Болей-меней ясна.

Аб брыгадах аб ударных
  Ўспомніць добрым сказам,
Аб рабочых, трактарыстах—
  Можа іншым разам...

Тут пачну я апісанне,
  Як пішацца ў казках,
Бо іначай не выходзіць,—
  Слухайце, хто ласкаў!

---

[1] Калектараў—размеркавацеляў вады.

За гарамі, за даламі,
Ў балотах пустынных,
Паўставала, вырастала
Новая краіна.

Непраходныя былі дзе
Балотныя гаці,
Там красуюць, там буяюць
Нівы, сенажаці.

Поле роўнае такое,
Бы стол габляваны,
Толькі дзе самая ферма,
Высіцца паляна.

Ад вясны вясёлай, ранняй
Да восені познай
Пяе поле трактарамі
Весела, пагрозна.

Дзве чыгункі на соўгаскім
Сходзяцца вакзале;
Свішчуць, граюць паравозы,
Аж чутно ў Загаллі.

То прывозяць, шмат прывозяць
Па жалезных шынах—
Угнаенне пад насенне,
Трактары, машыны.

То вывозяць, шмат вывозяць
Грузаў вельмі цэнных:
Пянькі многа, бульбы многа,
Найболей-жа сена.

А ў ім колькі інвентара
Варгасці вялікай—
Нежывога і жывога,
Не знойдзеш і ліку!

Соўгас—горад, не мястэчка,
Не які там Любань!
Лад-парадак, люду поўна,
Толькі глянуць люба.

Гаспадарнаму соўгасу
Ёсць чым пахваліцца:
Ў ім будынкі ў два паверхі,
Клуб, як у сталіцы.

Ёсць бальніца, у бальніцы—
І доктар і фельчар,
Хто прыходзіць, ці прывозяць—
Хворых лечаць, лечаць.

Ёсць аптэка, акушэрка—
Служыць, ну, за бабку,
Бо ў соўгасе тэмпы, тэмпы,
Не спяць людзі ў шапку!

На рабфаку на вячэрнім
Вучацца студэнты,—
Сваю цемру, некультурнасць
Знішчаюць дашчэнту.

А рабфакаўцаў нямала—
З сем'яў больш бядачых.
А рабфакаўкі як глянуць,
Ажно сэрца скача!

Для рабочых, для работніц
Выгады—аж міла!
Яслі, лазня і прачкарня,
Колькі хочаш мыла.

Людзі там працуюць дружна.
Няма ўхілаў панскіх.
Бо народ усё савецкі,
Рабоча-сялянскі.

Ёсць напэўна недахопы,
Бо як-жа іначай
Ў гаспадарстве, ў будаўніцтве?
Але іх не бачыў.

У соўгасе электрычнасць,
Віднаты без кошту,
Свая радыёўстаноўка,
Тэлефон і пошта.

Я закончу, бо апісваць
Прышлося-б бясконца...
Наогул там ценей меней,
Болей кветак, сонца.

6. Замест заключэння

І комуна гэта,
І гэты соўгас
Будуць з лета ў лета
Расці ў добры час.

Каб прысуд свой выдаць
Аб новых палёх,
Сюды людзі прыдуць
Зблізка і здалёк.

Падзівяцца з новай
Вольнай грамады,
Ўспомняць добрым словам
Герояў тады.

Сонца, месяц, зоры
Будуць аглядаць
Новыя прасторы—
Ніву, сенажаць.

Аб новым Палессі
Яснае зары
Складаць будуць песні
Складна песняры.

Апяюць у песнях
Працу, гераізм,
Як на край балотны
Йшоў соцыялізм.

Як пад пільнай вартай
Партыі пабед—
Большэвіцкай партыі—
Вырас новы свет.

І хоць будзе шкодзіць
Вораг мой не раз,—
Пройдуць у стагоддзі
Комуна й соўгас.

Комуна БВА, Менск,
Май 1933 г.

ЗМЕСТ

Тэхрэдактар *Абрамава*
Рэдактар *Бутэлін* Карэктар *Нейфах*

Здана ў друк. 26/VIII—37 г. Падпісана да друку 4/X—37 г. Аб'ём $6^1/_2$ друк. арк. Папера $72\times105^1/_{32}$. Знакаў у друк. арк. 48.000. Тыраж 10.000 экз. Зак. № 1395. Уп. Галоўлітбела № 2744. Зак. ДВБ № 312.

Друк. імя Сталіна, Менск, Дом Друку.

